

Johannes Calvijn

1509 – 1564

Reformator in Straatsburg en Geneve

Verslag Calvinreis
september 2001
Straatsburg Geneve Worms

J.C. den Toom v.d.m.

Kreijkes Vakantie Idee
Spoorslag 5
0548-514188

1 Kreijkjes Vakantie Idee Programma 2001

Busreis
5 daagse Calvinreis

FRANKRIJK

ZWITSERLAND

DUITSLAND

U zou wel wat meer willen weten van Calvin? Dat kan natuurlijk door alle geschriften die van en over hem aanwezig zijn. En dat is goed. Toch is er ook een mogelijkheid om meer van hem te weten te komen door deze 5 daagse reis. U bezoekt de plaatsen die de hoogtepunten vertellen uit zijn leven.

Programma:

- ✓ **Maandag**
Vertrek vanaf de diverse opstapplaatsen voor de overnachting nabij Straatsburg.
- ✓ **Dinsdag**
Uitgebreid bezoek aan Straatsburg met de Calvinroute. Calvin woonde bij de reformator Bucier aan de Salzmannstrasse 3. Dat huis staat er nog steeds, naast de Thomaskerk. In de St. Nicolaaskerk hield hij samenkomsten voor de Franse vluchtelingen. U bezoekt ook de kathedraal die in de Middeleeuwen protestants was. In de middag op weg naar de omgeving van Genève waar u twee nachten verblijft.
- ✓ **Woensdag**
De dag in Genève brengt u een bezoek aan die plaatsen die voor u het indrukwekkendst zijn. U gaat naar de St. Pierre, het Reformatiemonument, het huis waar hij gewoond heeft aan de Rue des Chamouises, maar ook het kerkhof Plainpalais, waar hij begraven is. Vandaag krijgt u ook de gelegenheid om de scholengemeenschap en het auditorium waar hij les gaf, te bezoeken. In Genève werd Michel Servet verbrand omdat hij de Drieëenheid Gods loochende.
- ✓ **Donderdag**
Na een korte stadstour gaat u naar Heidelberg. Verder naar de omgeving van Worms voor de overnachting.
- ✓ **Vrijdag**
Bezoek aan het grote monument van de Reformatoren in Worms. Thuisreis.

De kathedraal van Straatsburg

St. Pierre

De Latijnse school

De Muur der Reformatoren

Halfpension

Prijs: f 799,00 p.p.

24 t/m 28 september
Reisadvies: Dr. J.C. den Toom, Sammelreis
Boekingsnummer 049/800

Inbegrepen: Koffie met gebak, lunchpakket op de heenreis, verblijf op basis van halfpension en het afscheidsdiner.

Entrees zijn niet bij de prijs inbegrepen.

De- en ophaalplaatsen: Rijssen, Apeldoorn, Barmbevel, Utrecht, Soester, Rotterdam, Zutphen en Dordrecht.

15 jaar

Kreijkjes Vakantie Idee

Spoorslag 5 • 7462 SC Rijssen • Postbus 332 • 7460 AH Rijssen
Telefoon (0548) 51 41 88 • Telefax (0548) 51 82 33 • E-mail: kreijkjes@rdnet.nl

2 Deelnemers Calvijnreis 24 – 28 september 2001

Mevr. Aarsen	Lageveld 7	3852 PH Ermelo	0577-07516
Andre den Boer	Ringstraat 51	3295 CS Sommelsdijk	0187-985068
Hr. Bos	IJsseldijk Noord 63	2935 BH Ouderkerk a/d IJssel	180-683803
Mevr. Bos	IJsseldijk Noord 63	2935 BH Ouderkerk a/d IJssel	0180-683803
Mevr. v/d Brandhof	Nijkerkerweg 125	3771 LA Barneveld	0342-412754
Hr. Buitink	Schoolstraat 12	8281 EB Genemuiden	038-3859598
Mevr. Buitink	Schoolstraat 12	8281 EB Genemuiden	038-3854598
Hr. Cornelisse	Korenbloemstraat 18	2951 BM Alblasserdam	078-6913530
Mevr. Cornelisse	Korenbloemstraat 18	2951 BM Alblasserdam	078-6913530
Hr. van Dalfsen	Achterweg 54	8281 AT Genemuiden	038-3854680
Mevr. van Dalfsen	Achterweg 54	8281 AT Genemuiden	038-3859680
Hr. van Dam	Abr. Kroesweg 6	2742 KX Waddinxveen	079-5932356
Mevr. van Dam	Abr. Kroesweg 6	2742 KX Waddinxveen	079-5932356
Hr. Duijzer	Molensteeg 24	5306 AD Brakel	0418-672890
Mevr. Duijzer	Molensteeg 24	5306 AD Brakel	0418-672890
Hr. Hak	Emmalaan 53	4191 EJ Geldermalsen	0345-574160
Mevr. Hak	Emmalaan 53	4191 EJ Geldermalsen	0345-574160
Hr. Hakkenberg	Kersenlaan 1	7322 SB Apeldoorn	055-3669179
Hr. Hayes	Beatrixstraat 8	2712 CK Zoetermeer	079-3166739
Mevr. Hayes	Beatrixstraat 8	2712 CK Zoetermeer	079-3166739
Cees de Heer	Aert van Nesstraat 24	3342 CA Hendrik Ido Ambacht	078-6821094
Hr. Kieviet	Violierstraat 10	3245 CW Sommelsdijk	0187-485375
Mevr. Kieviet	Violierstraat 10	3245 CW Sommelsdijk	0187-485375
Hr. Knoop	Bonrepas 11	2855 AA Vlist	0182-387995
Mevr. Knoop	Bonrepas 11	2855 AA Vlist	0182-387995
Hr. Kodde	W. Teellinckstraat 13	4335 CS Middelburg	0118-627866
Mevr. Kodde	W. Teellinckstraat 13	4335 CS Middelburg	0118-627866
Janna van Panhuis	Buitenbrinkweg 49	3853 LT Ermelo	0391-556211
Mevr. Post	Wijk 7 66	8321 TA Urk	0527-682584
Fokke Post	Wijk 7 66	8321 TA Urk	0527-682584
Hr. de Ruiters	Pr. Joh. Frisostraat 3	9158 CJ Deil	0345-651214
Mevr. de Ruiters	Pr. Joh. Frisostraat 3	4158 CJ Deil	0345-651214
Ds. den Toom reisl.	Grutto 5	3295 TA Sommelsdijk	0187-487402
Mevr. den Toom	Grutto 5	3245 TA Sommelsdijk	0187-987902
Hr. Vedder	Gerard Douhof 34	3862 MR Appel-Nijkerk	033-2459797
Mevr. Vedder	Gerard Douhof 34	3862 MR Appel-Nijkerk	033-2459797
Mevr. Veldhuizen	Stadsweg 23	8084 PH 't Harde	0525-652316
Hr. Visser	Walstraat 50	7462 BB Rijssen	0548-515105
Mevr. Visser	Walstraat 50	7462 BB Rijssen	0548-515105
Hr. van Vliet	Aardamseweg 57	2461 CB Ter Aar	0172-603665
Mevr. van Vliet	Aardamseweg 57	2961 CB Ter Aar	0172-603665
Hr. de Vries	Meent 10	2931 LE Krimpen aan de Lek	0180-522348
Mevr. de Vries	Meent 10	2931 LE Krimpen aan de Lek	0180-522348

3 Hotelinformatie

Maandag 25 september:

Hotel Juliana
Rue de la Gare aux Marchandies 7
67380 Straatsburg – Lingolsheim
www.hoteljuliana.fr

Dinsdag 26 september en woensdag 27 september:

Hotel International & Terminus
Rue des Alpes 20
1201 Geneve
www.minotel.com
Email minotel@vtx.dh

Donderdag 28 september:

Hotel Berg,
Vinzenzstrasse 6-8
68642 Burstadt

En voor 13 personen:

Hotel Weber,
Frankenthalerstrasse 85
68307 Mannheim
E mail: Weber-hotel.mannheim@deutsche-staedte.de

4 Tijdlijn Calvin

- 1509 Noyon
Johannes Calvin wordt geboren
- 1523 Parijs
Calvin gaat studeren
- 1535 Bazel
Calvin vlucht van Parijs naar Bazel
- 1536 Bazel
Eerste uitgave van de Institutie verschijnt
- 1536 Geneve
Calvins werk als predikant begint
- 1538 Straatsburg
Calvin verbannen uit Geneve gaat naar Straatsburg
- 1540 Straatsburg
Calvin trouwt met Idelette van Buren
- 1541 Geneve
Calvin keert terug naar Geneve
- 1549 Geneve
Idelette sterft na een huwelijk van slechts negen jaar
- 1553 Geneve
Michael Servet wordt ter dood gebracht
- 1555 Geneve
De stad krijgt een Calvin gezinde overheid
- 1559 Geneve
De definitieve versie van de Institutie komt gereed
- 1564 Geneve
Calvin overlijdt na een arbeidzaam leven.

5 Reisverslag

Maandag 24 september 2001

We vertrekken vanaf diverse opstapplaatsen. Om ca. elf uur komen we aan in Lage Zwaluwe waar we ontvangen worden met koffie en gebak. Door onze reisleader ds. Den Toom worden wij welkom geheten. Hij leest uit ps. 91: "Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen". Hij wijst ons ook op de gevaren aangaande Amerika en gaat voor in gebed en vraagt om Gods bescherming tegen gevaren niet alleen voor de mens maar ook om het heil en Gods beloften. Wij vertrekken om circa 12 uur uit Lage Zwaluwe. Lage Zwaluwe hoort onder gem. Maden en Drimmelen. Tijden de watersnood in 1953 heeft het daar helemaal blank gestaan. Ds. deelt naamkaartjes uit en dan gaan we richting Breda. Onze chauffeur Kees spreekt ons een welkom toe en hij is heel blij ons weer te ontmoeten. Hij geeft ons instructies en wenst ons een fijne reis toe. Bij Bas kunnen wij consumptiebonnen kopen. Dan gaan we de grens over richting Antwerpen via de Craybextunnel richting Mechelen Brussel. In België is bijna niets meer van de reformatie over. Via de handel kwam er contact met Luther en zo het begin van de reformatie. Guido de Brès stelde in België de Nederlandse Geloofsbelijdenis op (Confessio Belgica) een verweerschrift in 37 artikelen. Guido de Brès heeft in België gevangen gezeten. Door Petrus Datheen is de Heidelbergse Catechismus in het Nederlands uitgegeven. Datheen heeft gestudeerd bij Calvin. In 1830 heeft België zich afgescheiden van de Nederlanden. 90 à 95 % van de bevolking is rooms.

Via Namen, Luik en Brussel gaan we richting Luxemburg. Mevr. Den Toom voorziet ons van soep en frisdrank. Richting Namen zien we het landschap wat glooiender worden.

Bij het plaatsje Wierde is het heuvelachtig, we rijden namelijk door de Ardennen. We passeren het riviertje de Lesse. Dat we klimmen en dalen is wel aan onze oren te voelen. Bij Wanlin het AC restaurant gebruiken wij buiten met mooi weer ons lunchpakket en houden we toiletstop.

Nog zo'n 55 km van Luxemburg vandaan leest ds. een stukje uit de Institutie van Calvin. In het kort samengevat: "Het gaat niet om de mens, ook niet om de bekeerde mens, maar hoe komt God aan Zijn eer. Circa kwart over vier zijn wij op Luxemburgs Groot Hertogdoms grondgebied aangekomen voor een tankstop. Links boven het geluidscherm zien we de stad Luxemburg liggen en daarna zien we Straatsburg op de borden en gaan we bij Dudelange de grens over naar Frankrijk.

In het zuidwesten ligt Noyon waar Calvin op 10 juli 1509 is geboren. Nog een citaat van Calvin in het kort: "Door het eten en drinken, de zon en de natuur en alles wat wij ontvangen zien wij de getrouwheid van de Vader, Gods goedheid." Vlak voor Metz gaan wij linksaf, nu passeren wij volgens de chauffeur de Moezel. Wij rijden van het westen naar het oosten en zijn nog circa 160 km van Straatsburg vandaan. Bij Aire de Longvillia houden we halt voor een sanitaire stop en strekken we even de benen.

We rijden daarna weer verder op een tolgeweg en rijden tussen uitgestrekte dalen met hier en daar dorpjes. Het is donker als we omstreeks 8 uur aankomen in hotel Juliana. We gebruiken de warme maaltijd en dominee sluit de dag met schriftlezing uit ps. 119 en dankgebed. Dan zoeken wij onze hotelkamer op. Fam. van Dam, Waddinxveen

Dinsdag 25 september 2001

De nacht die we doorgebracht hebben in Hotel Juliana in Straatsburg heeft ons verkwikt en na een heerlijk ontbijt genoten te hebben las onze reisleader Dominee den Toom ons voor uit Psalm 119: 33 – 40. Na gebed om bescherming ook deze dag en onze dank voor de overvloed, die God ons geeft zijn wij deze morgen om 08:45 uur met de Kreijkes bus de stad doorgereden naar de plaatsen, waar Calvin gewerkt heeft en hij zijn gaven in dienst van zijn Opdrachtgever besteedde. Dominee had nog getracht een gids te vinden doch dit gelukte niet, zodat Dominee onszelf leidde.

In de kathedraal keken wij met grote bewondering naar het werk dat mensenhanden kunnen maken. De geweldige glas in lood ramen met afbeeldingen zoals van de 12 apostelen. Ook is er veel houtsnijwerk en s beeldhouwwerk. Ook zijn er zoveel kostbaarheden aan de kansel waar Calvin zoveel malen het woord verkondigd heeft. In de tijd van Calvin was deze kerk protestants Wij zijn deze kathedraal door een zijdeur binnengekomen want achter de hoofddeuren zit het altaar, waar nog dagelijks geofferd wordt door de priester.

Calvijn was een felle tegenstander van de Roomse leer Als reformator heeft hij zijn leven ingezet als verkondiger van Jezus Christus en dien gekruisigd. Dit ene offer, dat Christus zich als offerlam liet slachten Jes 53. Daar kunnen wij niets meer aan toevoegen.

In onze protestantse kerken ligt de Bijbel opengeslagen op de kansels Het kenmerk waar wij het van moeten hebben onder leiding van Gods Geest. Als groep namen wij gezamenlijk plaats en sprak Dominee ons toe hoe het er toe ging voor de reformatie De kerken werden wel bezocht, doch zonder gehoor Er werd in het Latijn gesproken, de Bijbel was een gesloten boek Luther de grote reformator werd door de Bijbel geïnspireerd door Gods Geest. En toch bleef Luther dichtbij de transsubstantiatie leer, waarin geleerd wordt dat bij de tafel des Heeren het brood en de wijn veranderen in het lichaam en het bloed van Christus. Calvijn dulde geen tegenstand. Calvijn woonde in die tijd bij de reformator Bucer aan de Salsmannstraat 3. Om 10.50 uur zijn wij als groep in een minitram gestapt (zonder rails) en hebben daarna de trappen beklommen naar het dak van een hotel vanwaar wij het mooie uitzicht kregen op een rivier.

Daarna zijn wij naar de evangelische lutherse kerk gegaan waar Ds. nogmaals het verschil in de avondmaalsleer tussen Luther en Calvijn aangaf. Hij vertelde dat Zwingli het avondmaal uitsluitend zag als een gedachtenismaal en dat naar aanleiding van de Heilige Schrift waar we lezen: Doet dat tot mijn gedachtenis. Paulus zegt ook niet dat wij niet aan de uiterlijke dingen van brood en wijn moeten blijven hangen, maar onze harten opwaarts in de hemel verheffen. Dominee zei ook hoe verwarrend het is in de Samen op weg beweging. Wanneer de Lutherse kerk samen gaat met de gereformeerde / Ned. Hervormde kerken. Want hier is toch weer tegenstrijdigheid als de ene kerk zegt, Jezus heeft geleden tot Zijn opstanding, want Hij werd nedergedaald ter helle. De Bijbel spreekt dat het leven van Christus een lijdensweg van de krib tot het kruis was. Voordat Hij de geest gaf sprak Hij met grote stem: Het is volbracht. Samen hebben we in de Lutherse kerk gezongen onder begeleiding van onze enthousiaste organisten onder andere Psalm 25: 2, Psalm 122: 3, Psalm 68: 10, psalm 42: 1, Psalm 75: 1 en als laatste het Lutherlied. In deze kerk hangt de tekst in het Latijn: TIMOR DOMINI INITIUM SAPIENTIAE wat betekent: De vreze des Heeren is het begin der wijsheid. Deze woorden vinden we terug in Psalm 111: 10. Dat wij in deze kerk gekomen zijn, kwam omdat de Thomaskerk s' middags om 2 uur pas open ging, de kerk die vlak naast het huis staat van Bucer, de reformator, waar Calvijn bij woonde. Na een flinke wandeling vonden we het woonhuis van Bucer Om drie uur vertrokken we weer met de bus. Toen we langs een gebouw genaamd Conseil de 'L'Europe reden, mochten de fotografen de bus even uitstappen om enkele foto's te nemen. Ook hier was een strenge bewaking, en dan denken we gelijk weer aan de gebeurtenissen in Amerika. Mevrouw Vedder liet zich fotograferen tussen twee marechaussees in. In de bus werd ons verteld dat we nog 390 Km voor de boeg hadden. We reden langs de maïsvelden, en het heuvelachtige landschap, waar dorpjes met kerktorens op doemden. Op zijn tijd kregen we van Mevr. Den Toom, voor elk wat wils, o.a. soep naar smaak, koffie, of thee. We werden op een uitnemende manier verzorgd.

We reden door een wijngedebied en passeerden een fabriek genaamd Brasseries Kronenburg, een onderdeel van Heineken. Ook ooievaars werden gesignaleerd op een veld, en ergens stond midden tussen de maïs een kruis met een afbeelding van Jezus. Om 5 uur passeerden we bij Bazel de douane en daarna reden we door een tunnel Zwitserland binnen, het land dat geen oorlog heeft gekend. Tegen zessen stopte de bus om haar reizigers een frisse neus op te halen. Tijdens deze stop vond mijnheer van Vliet een portemonnee met Italiaans geld met paspoort erin. Dominee sprak een Italiaanse Chauffeur aan, en begreep dat het geld met paspoort aan een collega van hem toebehoorde, die nog geen vijf minuten ervoor was weggereden. Om zes uur startte de bus weer, en er moest ongeveer nog 240 km. gereden worden. Hoe meer we Zwitserland in reden, hoe meer de bergen te zien waren met dorpjes en kerktorens. Dominee las door de microfoon een stukje van Calvijn, dat de satan altijd met listen en bedriegerijen het christendom tracht aan te tasten. We naderden een tunnel van 3,2 Km met tegemoetkomend verkeer, en halverwege zagen we dat er een ongeluk met een motor was gebeurd en er waren drie auto's beschadigd op de andere weghelft. Het had een poosje geregend, maar om 10 over zeven stond de zon als een vuurbal aan de hemel.

De gouden zon weet waar zij schuil moet gaan.

De wisseling der wisselende maan.

Aan tijd en loop op 't wonderbaarst verbonden.

Verschijnt ons oog op haar bepaalde stonden.

Gij Heer, beschikt door Uw geduchte macht.

De duisternis en 't wordt op aarde nacht.

Wanneer 't gediert' door woud en veld mag dwalen

om voedsel voor het hongerig nest te halen.

Om half acht naderden we de hoofdstad Bern. Af en toe zagen we neer op een dal, wat ook een mooi gezicht is. Om half negen passeerden we Lousanne en het meer van Geneve zagen we al. Om negen uur passeerden we het World Trade Center van Geneve, en na enig zoeken kwamen wij om 9:15 uur aan in Hotel International en Terminus Geneve. Het diner stond klaar en daar waren we aan toe. We waren dankbaar dat wij veilig aankwamen, en om 11 uur was het voor ons allen bedtijd.
Alie Post – Kapitein. Urk.

Woensdag 26 september 2001.

Om kwart voor acht worden we deze morgen gewekt, waarna we om half negen ontbijten. Na het eten gaan we nog even naar onze kamer. Gauw de 6 persoonslift in. Maar al snel blijkt dat deze 6 personen waarschijnlijk zwaarder zijn dan de gemiddelde mens. De lift wil maar niet vertrekken. Dan de dominee eruit. Dat scheelt toch al heel veel, maar zelfs dan zitten we schijnbaar nog boven de toegestane 450 kg. Dan gaat er nog iemand uit. Nu gaan de deuren dicht en brengt de lift ons snel heen en weer naar de 5de verdieping.

Om kwart over 9 opent dominee den Toom de dag in de bus. Hij leest enkele verzen uit psalm 119 en gaat voor in gebed.

Deze ochtend zal er een gids met ons meegaan om ons het één en ander van Genève te laten zien. Om half 10 stapt Charlotte Gonzenbach in de bus. Eerst rijden we naar de nieuwe stad. Onderweg vertelt ze ons allerlei bijzonderheden. Genève heeft 180.000 inwoners. Onze gids vindt dat de stad eigenlijk drie gezichten heeft, namelijk het internationale gezicht, de parken en de oude stad. Eerst krijgen we het internationale gedeelte zien. Er staan hier veel gebouwen. Zo rijden we onder andere langs het hoofdgebouw van het Rode Kruis, het hoog commissariaat voor de vluchtelingen, de wereldgezondheidsorganisatie, de wereldraad van kerken en de wereld- handelsorganisatie.

Daarna rijden we langs het meer van Genève. Het is het grootste meer van Europa en is op het diepste punt 300 meter diep. Er staat een fontein in, die 140 meter hoog spuit. In de verte kunnen we zelfs de top van de Mont Blanc zien. (4807 m hoog)

Vlak bij het meer ligt de hertog van Braunschweig begraven. Deze hertog heeft heel zijn vermogen aan de stad vermaakt, maar dan moesten ze wel een mausoleum voor hem bouwen, wat ze dan ook gedaan hebben. Verder vertelt de gids ons nog dat Genève vroeger een protestantse enclave was in een rooms gebied. We rijden langs een Russische kerk uit 1866, met 9 gouden koepels.

Om half 11 stappen we uit de bus en gaan we onder leiding van de gids naar de oude stad. Hier staat de school van Calvin die in 1559 opgericht is. Boven de deur staat in het Latijn: Post Tenebras Lux 1558. Dit betekent: na de duisternis komt het licht. Momenteel is het een gymnasium.

In de oude stad zien we verder een Lutherse kerk, die er helemaal niet uit ziet als een kerk. In 1788 is deze kerk gebouwd, maar omdat de hele stad Calvinistisch was, mocht er eigenlijk geen Lutherse kerk gebouwd worden. Zodoende werd dit compromis gesloten. Er mocht een Lutherse kerk komen, maar dan mocht je niet kunnen zien dat het een kerk was.

Hierna gaan we naar het raadhuis van Genève. Een gedeelte van het gebouw stond er al in de 16de eeuw. Het raadhuis groeide in de loop der jaren met de stad mee. Zodoende zie je er verschillende bouwstijlen. Calvin begon sober en de vluchtelingen die hier kwamen zorgde voor sierlijke uitbreidingen.

We lopen verder naar het auditorium van Calvin. Hier heeft Calvin, maar ook onder andere John Knox gepreekt. Het deed dienst als vluchtelingenkerk. Ook nu nog worden er Italiaanse Schotse en Hollandse diensten gehouden. Hier werd niet alleen gepreekt, maar er werd ook les gegeven. Nadat we afscheid hadden genomen van de gids, hebben we in het auditorium met elkaar wat psalmen gezongen.

Hierna bezoeken we de kerk van Calvin. De Cathédrale Saint-Pierre (Eglise Protestante de Genève).

Om half één gaan we een hapje eten. We hebben op een terrasje wat gedronken en bij de buurman (bakker) wat te eten gehaald.

Om half twee gingen we richting het standbeeld van de reformatoren, of beter gezegd het standbeeld van de gereformeerden van Genève.

We zagen hier het volgende:

In het midden de vier reformatoren, die allen in Genève gewoond hebben, namelijk: Farel, Calvin, Beza en Knox. Verder staan er zes personen afgebeeld die allen veel voor de reformatie betekend hebben.

Links van de reformatoren staan afgebeeld: Frederik Wilhelm van Brandenburg (Pruisen), Willem van Oranje en Caspar de Coligny.

Rechts van hen staan: Roger Williams (Amerika), Oliver Cromwell en Bogskay (Hongarije).

Links van het gedenkbeeld staat een steen met de naam Luther, rechts een steen met de naam Zwingli erop. Voor dit standbeeld hebben we een groepsfoto gemaakt.

Om kwart voor drie waren we terug in de bus. Cees bracht ons aan het meer van Genève. Tot 6 uur kon iedereen doen wat hij of zij wilde. Sommigen gingen winkelen, anderen wandelen en weer anderen hebben een boottocht gemaakt over het meer. Het was dan ook prachtig weer.

Om half zeven werden we aan tafel verwacht. Vooraf kregen we een schaalje rauwkost. Het hoofdgerecht bestond uit kip, sperziebonen en rijst. Hierna kregen we nog een puddinkje toe.

's Avonds maakten we een wandeling naar de "verlichte" fontein. Het wandelen werd slenteren en de fontein bleek niet verlicht.

Hiermee kwam weer een einde aan een mooie dag.

Arie en Gerda Duijzer

Donderdag 27 september 2001

Weer een stralende dag.

Om 6.45 uur reveille per telefoon, 7.15 koffers naar de bus en om 7.30 ontbijt.

Om 8.30 uur om tenslotte niet verder te vermoeien met tijden, vertrokken we met de bus, na lezing van enkele verzen uit psalm 119 en gebed.

We reden eerst naar Place de Champel, een plaats die vroeger buiten de stad lag, maar nu op een punt tussen twee drukke wegen tegenover het ziekenhuis.

Op deze plaats is op 27 oktober 1553 Servet verbrand.

Een gebeuren waarover verschillend gedacht wordt.

Servets grootste ketterij was dat hij de Drieëenheid een monster met drie koppen noemde. Hij schreef er een boek over: "over de dwalingen der drieëenheid" en vervolgen het boek: "de herstelling van het christendom". Hij stuurt de laatste naar Calvin. Deze stuurt hem zijn "Institutie", met de mededeling dat hij graag de verschilpunten wil bespreken, maar Calvin krijgt zijn boek terug, voorzien van hatelijke opmerkingen.

Duizend exemplaren van Servets werk verschijnen en Calvin waarschuwt ernstig hiertegen. Uiteindelijk spreekt de roomse kerk het doodvonnis uit (na de ban) over Servet, die gevangen genomen is. Echter, hij weet te ontsnappen, maar na vier maanden rondzwerven, waagt hij zich met bravour in de kerk bij Calvin, wetend dat in Genève de doodstraf stond op ketterij.

Hij wordt dan ook gevangen genomen en Calvin bezoekt hem vaak, maar hij wordt uitgescholden voor een man als Simon de Tovenaar, voor een ellendeling en een belachelijke dwerg.

Calvin krijgt hem niet tot inkeer; integendeel: hij stelt Calvin in staat van beschuldiging en Servet schrijft aan de Raad van Genève dat Calvin gedood moet worden of een andere straf ontvangen en dan kan hij (Servet) zijn goederen ontvangen.

De Raad wint advies in bij verschillende steden en de Zwitserse steden geven èen oordeel: de doodstraf.

Eèn van de steden schreef zelfs: "Keert dit kwaad, opdat zijn goddeloosheid niet als de kanker de leden van de kerk van Christus vertere". Zo werd dan inderdaad de doodstraf uitgesproken. Calvin heeft nog geprobeerd de vuurdood te veranderen in de dood door het zwaard, maar hierin had hij geen stem.

Servet hield vast aan zijn dwaling, want zijn laatste woorden waren: "Jezus, Zoon van de eeuwige God, ontferm U mijner".

Op dat ogenblik lag er een man geknield om voor Servet te bidden: Calvin.

We moeten deze geschiedenis niet beoordelen vanuit deze tijd, maar vanuit de tijd en het gewone recht van die dagen, waarin men niet al te zachtzinnig was – heeft hier zijn loop gehad.

Hierna kwamen we na enig zoeken bij Plainpalais, waar het kerkhof is waar Calvin begraven ligt. Op verzoek van Calvin werd hij na zijn dood in een laken gewikkeld en in een kist gelegd, waarna hij – zonder lange toespraken- door enkele vrienden ten grave gedragen is. Zelfs geen steen was er op het graf, zodat de meeste mensen na een paar maanden niet eens wisten waar zijn lichaam begraven was. Toch is er na enige tijd een kleine steen geplaatst met allen de letters: J.C. Nog later kwam er een hek om met een nieuwe steen met uitgebreider vermelding.

We stonden als groep rond zijn graf. Ds. den Toom nam het woord en zei dat wij geen heiligenverering bedrijven. Calvin was ook maar een mens, die last had van zijn opvliegende aard. Zijn grootste vijand was zij hoogmoed schreef hij in èèn van zijn brieven en tegenspraak kon hij ook moeilijk dulden. Zijn leefregel was: Sola Scriptura, Sola Fide, Sola Gratia en de sporen door hem getrokken, doortrekken nog ons leven. De bekering van Calvin was ook niet zo onstuimig als bv bij Luther: het was meer de gestadige drup van het onderzoek van Gods Woord, waarin Gods Geest mee kwam. De wereld heeft niet vaak wat te zeggen op een kerkhof. Maar wij zongen samen psalm 68:2: Maar 't vrome volk in U verheugd zal huppelen van zielevreugd en ps. 103: 8 en 9, waarin voorkomt: “Zijn trouw rust zelfs op 't late nageslacht”. Toen het zoontje van Jean en Idelette Calvin na twee weken stierf zei hij: “God heeft Zijn doel bereikt met dit kind en het voor Zich genomen, maar over de hele wereld heb ik duizenden Kinderen in het geloof” Iets daarvan wekte ons tot verwondering aan dit graf.

Onze stadswandeling werd voortgezet en dicht bij de St. Pierre kathedraal was de straat: Rue de Calvin. Hier heeft hij gewoond met zijn vrouw Idelette, waarmee hij negen jaar is getrouwd geweest en zijn stiefdochter Judith. (Zoon Jean Stordeur was in Straatsburg blijven wonen). Het originele huis staat er echter niet meer, want de gedenkplaat vermeldt het volgende:

JEAN CALVIN

Leefde hier van 1553 tot 1564

Het jaar van zijn dood

Het huis dat hij bewoonde werd

afgebroken in 1706 en vervangen

door het tegenwoordige pand

Van half elf tot kwart over elf was er tijd voor koffie, weer op de bourg du Four. Ze zijn hier niet zo snel met bedienen als in Holland, dus het duurde wel een half uur voordat iedereen voorzien was. Vervolgens ging onze reis per bus verder en we hadden enkele honderden kilometers voor de boeg. Genève, richting Lausanne, langs het meer van Neuchatel, langs het Berner Oberland, waarbij we in de verte de majestueuze toppen konden zien van de Eiger, Mönch en Jungfrau.

Het was een mooie, afwisselde rit, maar we waren toch wel blij dat we 's middags even de benen konden strekken en iets konden eten bij een wegrestaurant.

Tegen half acht kwamen in hotel Berg in Bürstadt, iets boven Heidelberg. Na een goede maaltijd was er voor de liefhebbers nog de gelegenheid voor een wandeling.

Fam. Visser, Rijssen

Vrijdag 28 september 2001

En zo brak ook de laatste dag van onze reis aan.

Om kwart voor 7 werden we gewekt, waarna we om half 8 konden gaan ontbijten. Ook nu stond er weer een overvloedig ontbijt voor ons klaar. Verschillende soorten broodjes, warme worstjes en gebakken spek en ei. De verschillende soorten broodbeleg, gekookte eieren en fruit ontbraken ook nu niet. Een kop koffie, thee of een glas sap; voor ieder wat wils.

Om kwart over 8 arriveerde Kees met het gedeelte van de groep die in Mannheim had geslapen. Ook hen had het in hun 4-sterren hotel aan niets ontbroken.

De koffers konden nu worden ingeladen. Uitgezwaaid door het personeel van het hotel, aanvaardden we de reis naar Worms, zo'n 8 km verder.

De dag werd begonnen met het lezen van psalm 119 vanaf vers 97 en gebed, waarin ook de Heere mocht worden gedankt, dat de heer en mevrouw Cornelisse vandaag mogen herdenken dat het 45 jaar geleden is dat zij door de band van het huwelijk met elkaar verbonden mochten worden. We wensen hen nogmaals Gods zegen en nog vele jaren in goede gezondheid toe.

Na een korte rit en wandeling door Worms, kwamen we rond 9 uur aan bij het Reformatiestandbeeld, waarop verschillende personen uit de tijd der Reformatie staan afgebeeld. Natuurlijk staat hier Luther met de bekende woorden: hier stehe ich, ich kann nicht anders. Gott helfe mir. Amen (hier sta ik, ik kan niet anders. God helpe mij. Amen). Deze woorden heeft hij gesproken op de Rijksdag te Worms (in ...?...), waar hem gevraagd werd zijn geschreven werken te herroepen.

Daarnaast staan er onder andere afbeeldingen van Savonarola, Johannes Hus en Melancthon, maar ook van een aantal vrouwen die tijdens de Reformatie veel hebben gestreden voor godsdienstvrede, de wenende uit Maagdenburg, Philipp der Grossmütige Landgraf von Hessen en Friedrich der Weise Kurfürst von Sachsen. Ook Calvin en Zwingli zijn niet vergeten.

Daarnaast stonden ook vermeld de Duitse steden die tot de bond behoorden van de Augsburgse vrede (1555).

Natuurlijk konden we deze plek niet verlaten zonder een groepsfoto te maken, met het standbeeld op de achtergrond en ook het echtpaar Cornelisse werd niet vergeten. Zij zullen in ieder geval een mooie herinnering overhouden aan hun 45^e huwelijksverjaardag.

Op weg naar de bus liepen we langs de Keizersdom en de Nikolauskapelle. Binnen was een dienst bezig, zodat het niet mogelijk was om de binnenkant te bekijken, maar de souvenirwinkel op het plein deed goede zaken.

Om kwart over 10 arriveerden we weer bij de bus, waarna we richting Nederland vertrokken. Bij de koffieronde genoten we van de koek die werd uitgedeeld door de heer Cornelisse.

Het was de bedoeling om van Worms via Koblenz en Bonn richting Holland te vertrekken, maar een toeristische route langs de Rijn had toch ieders voorkeur. Prachtig al die wijnvelden met af en toe een kasteel of ruïne op de hellingen. De wijnvelden waren al gedeeltelijk aan het verkleuren. In oktober en november zijn de druiven rijp en kunnen ze worden geplukt, waarna ook de wijnfeesten plaatshebben. Misschien een idee om volgend jaar b.l.e.w. een reis naar de Rijn te organiseren in combinatie met een bezoek aan wat steden en wijnbrouwerijen?

De Loreley van het bekende sprookje, waarbij een beeldschone vrouw met haar gezang de schepen verleidde om dichterbij te komen, waarna zij vastliepen op de klippen, kregen we ook te zien.

Om 12 uur kregen we de tijd om nog even een dorpje in te gaan, wat voor een aantal de mogelijkheid bood om een echte Duitse Bratwurst soldaat te maken. Voldoende tijd was er ook voor het kopen van de laatste souvenirs.

Hierna gingen we als een speer op weg naar ons vaderland, maar al gauw kwamen we in de file terecht door wegwerkzaamheden. Dit kostte ons bijna een uur. Gelukkig wist de heer Kodde de tijd een beetje te verdrijven door een zelfgemaakt gedicht voor te dragen over de afgelopen dagen. Op de vorige (Luther)reis was hij namelijk bevorderd tot dichter en ja, dan kun je ook nu niet achterblijven.

Door Johan Vedder werd daarna, namens alle reisgenoten een blijk van waardering overhandigd aan ds. Den Toom en onze buschauffeur Kees, die tocht deze week weer elke dag voor ons hadden klaargestaan. Namens Kreijkes werd door de dominee een kleine attentie uitgedeeld: een fotomapje, waarin de foto's kunnen worden gestopt van deze reis. Ook zat hierbij een enquêteformulier, waarin de mening van de deelnemers werd gevraagd over de reis.

Inmiddels kwam de Nederlandse grens steeds dichterbij en werd het tijd om een schatting te maken van de gemaakte aantal kilometers tijdens deze reis. Zeer uiteenlopende aantallen werden geschat. Er waren mensen die de reis wel erg lang vonden duren en dachten ongeveer 5600 km gemaakt te hebben, maar anderen vonden de reis te kort en hielden het op 1100 km. Het juiste aantal moest zijn 2063 km, waarbij

mevrouw Van Vliet en mevrouw Visser met 2050 km het dichtst bij zaten. Mevrouw Van Vliet kreeg de Kreijkes-bus en mevrouw Visser een doosje met iets erin. Wat erin zat bleef een verrassing. Natuurlijk werd een bedankje aan de koffiedames, mevrouw Hak en mevrouw Den Toom, die tijdens de reis voor ons natje zorgden, niet vergeten.

De Nederlandse grens waren we inmiddels al gepasseerd en ook hier bleek de file niet te ontbreken. Een stukje binnendoor schoot ook niet op, zodat Kees besloot over Antwerpen te rijden. De kilometers werden meer (moest de bus weer ingeleverd worden?) en ook de tijd tikte door.

De aankomst om 17.00 uur in Lage Zwaluwe haalden we zeker niet meer en eindelijk om half 8 kwam het restaurant toch in zicht.

Helaas namen de fam. De Ruiter en fam. Hak meteen al afscheid i.v.m. verplichtingen 's avonds. Gelukkig at de rest van de groep wel mee.

Als voorgerecht stond er een heldere groentesoep op tafel. Daarna kregen we kipfilet met patat, maar ook bloemkool, tuinbonen en wat rauwkost.

Het nagerecht was ijs met slagroom. Heerlijk!

Mevrouw Visser en Janny Vedder boden namens de hele groep een schitterend bloemstuk aan fam.

Cornelisse aan, waar ze heel blij mee waren.

Nu had de dominee nog wat mededelingen: omdat het voor Kreijkes te ver weg was om langs te komen, zeiden zij ons middels een brief dank voor het vertrouwen in de reisorganisatie. Daarnaast werd ook een tijdstip voor de reünie vastgesteld. Dit wordt een zaterdag eind januari.

De fam. Duizer en ook Kees namen ondertussen ook afscheid.

De dominee eindigde met het lezen van psalm 119 vanaf vers 153 en gebed.

Daarna nam iedereen afscheid van elkaar, waarna een gedeelte weer terug de bus in ging om richting Rotterdam, Gouda, Barneveld of Apeldoorn te gaan.

Om kwart voor 11 waren we in Gouda. Hoe laat was de bus in Apeldoorn.

In ieder geval kunnen we terugkijken op een leuke, gezellige en leerzame Calvin-reis.

Misschien tot volgend jaar

Fam. Knoop uit Vlist

6 Het leven van Johannes Calvin

Calvijn's jeugd

Calvin wordt in Frankrijk geboren op 10 juli 1509. Zijn geboorteplaats is Noyon, in Noord-Frankrijk. Vader Calvin wil graag dat Johannes priester wordt en stuurt hem als jongen van veertien jaar naar de universiteit van Parijs. Door omstandigheden komt het er niet van om voor priester te leren, maar vanaf zijn negentiende studeert Calvin rechten en wijsbegeerte.

In Parijs komt hij voor het eerst in aanraking met boekjes over de Bijbel, geschreven door Luther of anderen. Hij hoort heel wat mensen uit de universitaire wereld die sympathie hebben voor de gedachten van Luther. De bekendste is professor Lefèvre d'Étaples.

Na korte tijd verandert de Heere deze jonge student zodat hij de Bijbel gaat lezen. Zijn neef, Olivetanus, spoort hem daartoe aan. En zo wordt hij de nieuwe leer van harte toegedaan. De nieuwe leer? Nee, de leer van Luther is niet nieuw, maar zo wordt ze in die dagen wel genoemd. Deze leer is de oude leer van de Bijbel. Maar de roomse kerk verduistert in de loop van de eeuwen deze Bijbelse leer helemaal met veel bijgelovigheden.

Calvin is niet alleen met zijn verstand overtuigd van de waarheid van de Bijbelse boodschap, maar ook zijn hart wordt erdoor vernieuwd. En zo bekeert de Heere deze jonge student aan de Parijse universiteit.

Over zijn bekering schrijft Calvin het volgende:

Eerst was ik de bijgelovigheden van de roomse kerk zo hardnekkig toegedaan, dat het niet gemakkelijk was mij uit die diepe afgrond te trekken. Maar door een onverwachte bekering heeft God mijn hart (-) dat voor mijn leeftijd al te zeer verhard was (-) tot gehoorzaamheid onderworpen. En toen kreeg ik smaak in de ware vroomheid.

Maar in die tijd is het niet ongevaarlijk om de Bijbelse leer te geloven. De roomse kerk brengt velen op de brandstapel. Na korte tijd moet Calvin dan ook vluchten voor zijn leven.

In 1535 komt hij op 26-jarige leeftijd in Bazel aan.

Calvijn's Institutie

Een jaar later rolt van de Bazelse pers het boekje dat Calvin in één slag beroemd zal maken. Het is geschreven in de internationale taal van die tijd, die alle geleerden kunnen lezen, het Latijn; met als titel: 'Christianae religionis institutio', dat is 'onderwijs in de Christelijke godsdienst'.

Calvin bedoelt met dit boekje twee dingen: in de eerste plaats een korte en eenvoudige uiteenzetting te geven van de Bijbelse boodschap. Hij schrijft:

'Ik zie veel Fransen hongeren en dorsten naar Christus, maar weinigen van hen hebben enige kennis van Wie Hij is.'

En in de tweede plaats bedoelt Calvin de roomse kerk te overtuigen dat de aanhangers van de nieuwe leer niet afwijken van Gods Woord.

Je moet weten dat koningen in die tijd nog al eens te horen krijgen dat de aanhangers van Luther maar één ding bedoelen: de regering omverwerpen. Allerlei boze raadslieden van de koning van Frankrijk, Frans I, hitsen hem tegen de protestanten op en schilderen hen af als de ergste ketter.

Calvin schrijft dan ook een brief aan de koning van Frankrijk met de bedoeling dat hij beter zal weten en geen protestanten meer zal laten vervolgen en verbranden:

'Ik zie in dat in uw koninkrijk de woede van sommige goddelozen zo krachtig is toegenomen dat daar geen enkele plaats meer is voor de gezonde leer.'

Maar helaas leest koning Frans I deze brief waarschijnlijk niet; in ieder geval verbetert de situatie voor de protestanten niet.

Tot aan zijn dood werkt Calvin aan de Institutie. Steeds weer herschrijft en verbetert hij hem. Zo komt in 1559, vijf jaar voor zijn dood, de beste uitgave tot stand. Dit boek is het meest belangrijke en invloedrijke boek uit heel de hervormingstijd, dat ook al gauw in alle talen van Europa vertaald wordt. Daarom doen we er goed aan om dit boek te lezen...

Calvin schrijft

eerst over de kennis van God en van onszelf. In de openingszin schrijft hij: wie God en zichzelf kent, weet bijna alles wat hij op geestelijk terrein weten moet.

Het tweede deel gaat over de kennis van Jezus Christus, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament; waarbij Calvin ook de Tien Geboden behandelt.

Het derde deel gaat over de toepassing van Christus' werk, dus over het geloof, de vergeving der zonden en de uitverkiezing. En het laatste deel gaat over de kerk, de Doop en het Avondmaal; en tenslotte over de burgerlijke overheid.

Duizenden predikanten zijn in de loop van de eeuwen al onderwezen uit dit hoofdwerk der Reformatie.

Eén van de redenen waarom Calvin van zo grote invloed wordt, is deze: hij doordenkt de Bijbelse boodschap scherpzinnig met zijn verstand en brengt alle waarheden van de Bijbel met elkaar in verband. Luther doet dit veel minder helder en daarom is de invloed van Calvin ook veel groter. Zo belangrijk is het om ons verstand al jong te oefenen in het begrijpen van de Heilige Schrift.

Calvin in Genève

In juli 1536 is Calvin op reis naar Straatsburg. Doordat sommige streken vol soldaten zijn (vanwege de naderende oorlog tussen koning Frans I en keizer Karel V) wordt hij gedwongen een omweg te maken. Zo komt hij in Genève aan.

Zijn bedoeling is om er één nacht te blijven en dan verder te reizen. Maar dat lukt niet, omdat iemand ziet dat Calvin in de stad is, en het vertelt aan dominee Willem Farel.

Farel is in Genève om de reformatie ter hand te nemen, maar deze taak is hem te zwaar en daarom verlangt hij naar een helper. Meteen gaat hij naar het 'hotel' waar Calvin overnacht en smeekt hem dringend om in Genève te blijven. Farel heeft wel door dat deze jonge man van nog maar 27 jaar een geweldige hulp voor de jonge kerk in deze stad kan betekenen. Hij heeft immers de Institutie geschreven...!

Maar Calvin heeft veel bezwaren. Hij is nog onervaren. Hij heeft geen opleiding tot predikant gehad. Hij wil eerst nog wat studeren in de Heilige Schrift. Maar de nood is in Genève zo groot, dat Farel hem dwingt te blijven. Hij zegt tegen Calvin: 'Ik verklaar u in de Naam van de almachtige God: uw studie is een uitvlucht. Als u weigert u te geven aan deze arbeid, zal God uw rust vervloeken!'

Door deze ernstige woorden, voelt Calvin

'alsof God uit de hemel Zijn hand met geweld op mij legde.'
En zo begint Calvins geweldige werk...

In een nabijgelegen stad zal op zekere dag een godsdienstgesprek plaats vinden. Protestanten en roomsen zullen proberen elkaar te overtuigen. Op een zeker moment zegt de roomse tegenpartij: maar alle kerkvaders staan aan onze kant. De mannen van de Reformatie weten wel dat het niet waar is, maar ze kunnen het zo gauw niet bewijzen. En daarom maakt deze opmerking van de priester diepe indruk op de luisterende schare.

Maar dan gebeurt er iets machtigs: de jonge Johannes Calvin staat op en begint uit zijn hoofd hele stukken op te zeggen van beroemde kerkvaders, als Augustinus. Hij weet zelfs in welke brief of welke preek of welk boek van Augustinus en anderen het staat. En hij bewijst uit de stukken dat veel kerkvaders het helemaal niet eens zijn met de roomse dwalingen, maar dat ze juist hetzelfde hebben geleerd wat de reformatoren nu ook weer leren.

Door deze gebeurtenis wordt de stad (Lausanne) gewonnen voor de Reformatie en wordt de roomse dwaling afgeschaft.

Door deze gebeurtenis wordt ook de roem van Calvin voorgoed gevestigd. Een man die zo'n prachtig leerboek schrijft en die ook zo nauwkeurig de kerkvaders kan aanhalen, is van onschatbare waarde voor de zaak van Gods kerk.

En zo blijkt het ook: het onderwijs van deze jonge Fransman beïnvloedt heel de bevolking van Genève en wijde omgeving.

Aan het eind van 1536 stelt de stadsoverheid hem aan als predikant. In die tijd bemoeit de overheid zich veel meer met de kerk dan tegenwoordig. En bijna zijn leven lang moet Calvin een strijd voeren om de vrijheid van de kerk. Zijn bedoeling is dat de overheid zich niet bemoeit met de kerk, maar dat ze de kerk de gelegenheid geeft om volgens Gods Woord te handelen.

Het eerste wat Calvin nu gaat doen, is een kerkorde opstellen, waaraan iedereen in Genève zich moet houden.

Het tweede wat Calvin gaat opstellen, is een Catechismus. Deze Catechismus bestaat uit 373 vragen en antwoorden, waarvan de eerste luidt:

Vraag 1: Wat is het voornaamste doel van het mensenleven?

Antwoord: Dat zij God kennen, door Wie zij geschapen zijn.

Als de Catechismus opgesteld is, schrijft Calvin een geloofsbelijdenis, die allen in Genève moeten ondertekenen en waaraan zij zich dus ook moeten houden. Op zondag 29 juli 1537 beklimt de raadssecretaris, Michel Roset, de kansel en leest hij de geloofsbelijdenis en de stadswet voor. Iedereen moet als bewijs van instemming zijn hand opsteken; wat ook gebeurt. Het lijkt goed te gaan... Maar toch komt er na korte tijd steeds meer verzet tegen deze maatregelen.

Calvin in Straatsburg

Door de verkiezingen van 1538 komt er een gemeenteraad die Calvin niet welgezind is. Meer en meer komen er wrijvingen tussen de stadsoverheid en de predikanten. En op 25 april loopt het er op uit dat Calvin en Farel uit de stad worden verbannen. Ze gaan naar Bern, later naar Zürich. Als een poging tot verzoening mislukt, wordt Farel predikant in Neuchâtel. Calvin gaat naar Straatsburg, omdat de beide predikanten uit die belangrijke stad, Bucer en Capito, hem dringend vragen hen als predikant te komen helpen. Liever gaat Calvin naar Bazel om daar toch te kunnen studeren, maar Bucer dringt er met ernstige woorden op aan, net als Farel in 1536 deed. En dan geeft Calvin toe. In september 1538 begint hij met zijn werk. Overstelpend druk krijgt hij het, maar hij geeft zich graag aan de dienst des Heeren.

Zijn lijfspreuk luidt: 'Terar dum prosim'; dat is: 'Laat mij verteren, als ik maar nuttig ben.' We kunnen Calvins leven vergelijken met een kaars: door zelf te verteren, geeft zij licht. Door licht te geven, verteert

zij. Zo besteedt Calvin al zijn gaven en krachten, ja zijn gezondheid en leven in de dienst van God, om Zijn kerk te bouwen.

Tijdens zijn verblijf in Straatsburg neemt Calvin deel aan godsdienstgesprekken met roomsen; ook met Lutherse. Daar ontmoet hij Melanchthon, de belangrijkste helper van Luther. Levenslang worden zij vrienden.

Helaas blijven de verschillen bestaan. De breuk met de roomse kerk wordt niet geheeld, omdat de paus niet wil buigen onder het gezag van Gods Woord. De breuk met de Lutherse schijnt een tijdje wel te genezen, maar uiteindelijk blijkt er toch geen overeenstemming te zijn. Het grote verschilpunt met de Lutherse is het verschil in opvatting over het Heilig Avondmaal.

En zo zal de Reformatie in tweeën uiteenvallen in een Lutherse tak en in een gereformeerde of Calvinistische tak. En tot op de dag van vandaag is dit zo. Helaas.

In Straatsburg zien de vrienden van Calvin wel, hoe eenzaam hij is, en daarom raden ze hem aan om te trouwen. Calvin voelt wel dat dit geen kleine zaak is, maar uiteindelijk volgt hij toch de raad van zijn vrienden op en treedt hij in augustus 1540 op 31-jarige leeftijd, in het huwelijk met de weduwe van de voormalige wederdoper Jean Stordeur, Idelette van Buren. Bijna negen jaren mogen ze gelukkig getrouwd zijn, waarin ze de vreugde van het ouderschap mogen beleven, maar ook het grote verdriet, dat hun jongetje kort na de geboorte overlijdt. En op 29 maart 1549 sterft ook Calvins liefhebbende vrouw, en blijft hij achter met de beide kinderen uit haar eerste huwelijk.

Aan een vriend schrijft hij:

'Hoe vreselijk zwaar de dood van mijn vrouw mij ook valt, ik probeer toch zo goed als ik kan mijn treurigheid te overwinnen. Als ik mij niet met geweld had gedwongen, had ik mij niet staande kunnen houden. De oorzaak van mijn verdriet is niet gering: mijn levensgezellin is mij ontnomen.'

Van het vele werk van Calvin in Straatsburg is ook nu nog van belang dat hij een liturgie opstelt. De liturgie is de orde van dienst voor de kerk.

Wij vinden het heel gewoon dat de kerkdienst verloopt, zoals hij verloopt, maar daar moest in die tijd toch eerst grondig over na worden gedacht. Want de roomse kerkdienst verloopt helemaal niet zo als de protestantse. Een voorbeeld: dat elke zondagmorgen de Wet der tien geboden wordt voorgelezen, is zo'n stukje liturgie, waarover de kerkhervormers hebben nagedacht en waarvan Calvin en zijn opvolgers hebben gedacht dat het goed zou zijn om dat te doen.

Heel de zondagse eredienst, ook hoe het Avondmaal gevierd zal worden en de Doop bediend, wordt door Calvin in Straatsburg opgesteld. Zijn bedoeling is uiteindelijk om zo nauwkeurig mogelijk te doen, wat de Bijbel hierover zegt.

Daarom zingt de gemeente voor het eerst sinds eeuwen de Psalmen van de Bijbel, berijmd. In de roomse kerk gebeurt dat niet.

O, wat heeft Johannes Calvin de Heilige Schrift toch lief en wat wil hij graag dat alle mensen volgens deze heerlijke Bijbel gaan leven, door de week en zondags, in alle dingen van het leven!

En wat hebben we als Nederlandse kerk onnoemelijk veel te danken aan de denkarbeid van deze grote hervormer, die zelfs in de tijd van zijn verbanning nog steeds maar één ding doet: de kerk van Jezus Christus dienen met het Woord!

Calvin terug in Genève

Ondertussen gaat het in Genève niet goed. De bevolking heeft de roomse kerk wel afgezworen en haar bisschop wel verdreven, maar nu Calvin en Farel zijn verbannen, is er een leegte ontstaan. In 1539 klinken er dan ook al stemmen om Calvin terug te laten komen. En in oktober 1540 vraagt de gemeenteraad hem weer terug te komen om de kerk te organiseren, en vooral om de burgers te onderwijzen.

Calvin ziet er erg tegen op en wil het liefst in Straatsburg blijven, waar hij niets anders dan vriendschap en liefde ervaart. Maar hij schrijft aan Farel:

'Ik breng mijn hart aan de Heere ten offer. Ik heb mijn geest gevangen gegeven in gehoorzaamheid aan God.'

En daarom keert hij (-) na alles in Straatsburg te hebben geregeld en na nog in Worms en in Regensburg godsdienstgesprekken te hebben bijgewoond (-) op 4 september 1541 terug naar Genève. Hij is inmiddels 32 jaar en hier zal hij de rest van zijn leven doorbrengen.

Wanneer hij zijn predikarheid weer begint, denken zijn aanhangers dat die eerste preek wel vol verwijten zal zitten, richting het stadsbestuur. Ze zijn nieuwsgierig waarover Calvin zal preken. Tot hun stomme verbazing gaat Calvin verder met de vervolgserie, waar hij mee bezig was toen hij drie jaren geleden de stad moest verlaten. In grote verzoeningsgezindheid gaat Calvin aan het werk om de gemeente van Christus te bouwen en om vijanden te winnen voor de Heere Jezus.

Het belangrijkste dat de jonge, ernstige reformator doen kan, is Gods Woord brengen. Dat doet hij dan ook met grote ernst en toewijding. Zowel op de Sabbath-dagen als op doordeweekse dagen preekt hij voor de toegestroomde scharen. En verder geeft hij veel Bijbellessen, om de Heilige Schrift aan de aanstaande predikanten, de burgemeesters en raadsleden, de ouderlingen en diakenen, de vaders en de moeders te verklaren.

Overeenkomstig de voorschriften van Gods Woord probeert hij ook de tucht te handhaven. De overheid werkt hem soms tegen en soms helpt ze hem. Bijvoorbeeld ze sluit de kroegen, maar na korte tijd geeft ze toch toe aan de ongebondenheid der mensen en gaan ze weer open.

Door al deze tuchtmaatregelen proberen Calvin en zijn medewerkers Genève te maken tot een heilige stad, waarin met de eer van God ernst wordt gemaakt.

Maar wat ze ook ondernemen, de harten der mensen zijn niet allemaal veranderd en daarom blijven allerlei zonden toch bestaan. Daarom is Calvin, net als Luther en Zwingli en zoveel anderen van Gods getrouwe knechten, vaak moedeloos.

In een preek zegt hij:

'Ik schaam mij hier het Woord van God te verkondigen, als men ziet hoeveel schandalige wanorde er heerst. Ik zou wensen dat God mij uit deze wereld wegnam, zodat ik niet langer in zo'n warboel hoefde te leven.'

Hij vreest dat God met Zijn straffen en oordelen zal komen, omdat de mensen niet luisteren naar de verkondiging van Zijn Woord.

En weer krijgt Calvin te maken met groeiende tegenstand. Meer en meer gaan overheidspersonen zich verzetten tegen de tucht die Calvin wil doorvoeren. Calvin grondt het op de Bijbel, maar volgens velen is het veel te streng. De spanning stijgt. Hij schrijft:

'De goddeloosheid is zover gekomen, dat ik nauwelijks meer kan hopen, dat de kerk nog enigszins in goede orde kan worden gehouden. Geloof me, ik ben een gebroken man, als God mij de hand niet reikt.'

Calvin moet niet alleen met de zondige gebruiken en gewoonten van de stadsbewoners de strijd aanbinden, maar soms ook met dwalingen van vooraanstaande mensen. Zo wordt Castellio, de rector van de beroemde Latijnse school, het Collège de la Rive, afgezet, omdat hij het Hooglied uitlegt als een menselijk liefdeslied. Later ontkent hij ook de Goddelijke voorbeschikking. Uit liefde en eerbied voor Gods Woord kan Calvin niet toegeven.

Een andere vooraanstaande man is Bolsec. Hij is arts. De leer van de uitverkiezing acht hij lijnrecht in strijd met de Heilige Schrift. Op advies van Calvin wordt hij (-) na veel gesprekken (-) verbannen.

De bekendste tegenstander van Calvin is wel Michael Servet. Hij ontkent de Bijbelse leer van de drie-eenheid. Meer: hij probeert heel de gemeenteraad en de bevolking van Genève afvallig te maken van de leer der Reformatie. Hij doet er alles aan om haat en vijandschap tegen Calvin te zaaien. Maar door Gods genade lukt het hem niet en de raad van Genève veroordeelt deze dwaalleraar ter dood (27 oktober 1553).

Calvin is voor de doodstraf voor mensen die niet een beetje dwalen, ook niet door onwetendheid dwalen, maar die ondanks alle onderwijs hardnekkig dwalen op de meest belangrijke onderdelen van de Bijbelse leer en die daarbij er alles aan doen om anderen op hun dwaalweg mee te krijgen. Hij grondt dat op Deuteronomium 13, waar God gebiedt afgodendienaars met de dood te straffen, wanneer ze anderen proberen afvallig te maken van de ware God.

Deze opvatting is een onderdeel van de theocratie. Een theocratie is een regeringsvorm, waarbij alleen God het voor het zeggen heeft, door middel van de Bijbel. Dat houdt in dat er geen plaats is voor onbijbelse praktijken en leringen.

Zo wil Calvin Genève vormen. En zo is ook tot in onze tijd de invloed van Calvin, dat is: de invloed van deze Bijbelse gedachten van Calvin, merkbaar. Denk aan artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, waar staat dat de overheid er alles aan moet doen om de dwaalleer uit te roeien.

Na 1555

Het jaar 1555 vormt een belangrijke ommekeer in de gebeurtenissen in Genève en in het leven van Calvin. Vóór 1555 is er steeds meer of minder tegenstand tegen Calvin, vooral van de overheid. Door de verkiezingen van 1555 veranderen de zaken zo, dat vanaf dat jaar de overheid geheel op de hand van Calvin is. Dat houdt in dat Calvin de laatste negen jaren van zijn leven een vredige en blijde tijd heeft gehad. Hij krijgt alle medewerking van de regering en mag vooral zijn lang gekoesterde wens in vervulling zien gaan: het stichten van de academie, de theologische hogeschool.

Daar worden honderden en duizenden aanstaande predikanten door Calvin en zijn opvolger, Theodorus Beza, opgeleid. De invloed die van deze school uitgaat, is onberekenbaar groot.

Bekende mannen uit Nederland die aan de voeten van Calvin zitten, zijn Marnix van St. Aldegonde, die de organisator van de vaderlandse kerk mag heten, en Guido de Brès, de opsteller van onze onvolprezen Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Deze geloofsbelijdenis gaat trouwens terug op een Franse belijdenis uit 1559, die min of meer door Calvin is opgesteld, zodat we kunnen zeggen dat Calvin ook (-) indirect (-) de opsteller is van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Als we de werkkraft van Calvin zien, staan we verbaasd. Bijna elke dag preekt hij, en geeft hij les op de academie. Veel van deze preken worden in steno opgeschreven en uitgegeven, net als veel van zijn Bijbellessen. Ontzettend veel brieven schrijft hij (of beter gezegd: dicteert hij) en daar komt dan bij dat hij ontzaglijk veel boeken schrijft. Alles te lezen wat Calvin heeft geschreven, kost jaren. Hoeveel moet het dan niet hebben gekost om het te schrijven? En dan te bedenken dat Calvin een zwak en ziekelijk lichaam heeft. Bijna niet één dag is hij zonder hoofdpijn. Daarom slaapt hij erg slecht en is hij dikwijls erg moe. Soms is hij weken niet in staat iets te doen. Aan een vriend schrijft hij in 1546 al (en later is het niet beter geworden):

‘Wat mijn gezondheid betreft: ik word voortdurend gekweld door pijn, die mij bijna niet toelaat iets te doen. Want afgezien van preken en lesgeven heb ik al een maand lang nauwelijks iets uitgevoerd, zodat ik me bijna schaam zo nutteloos te leven.’

Calvin gunt zich geen tijd ziek te zijn!

Sinds 1556 openbaart er zich een soort tbc aan de luchtwegen, wat steeds erger wordt. Hij verliest aan het eind van dat jaar bijna zijn stem en spuwt bloed. Aan Melancthon schrijft hij:

‘Van het begin af ben ik erop bedacht om ieder ogenblik bereid te zijn om mij aan de roepstem van God over te geven.’

Later krijgt Calvin er nog niersteen bij en reuma, zodat hij zich dikwijls haast niet kan bewegen. Maar hij mag het van harte met God eens zijn.

En te midden van al die moeiten en het blijvende verdriet om het verlies van zijn vrouw, werkt de grote reformator van Genève met al zijn krachten. Wanneer hij in 1559 drie maanden lang zijn ziekenkamer niet uit komt en bijna niet van bed, schrijft hij de nieuwste en meest uitgebreide uitgave van zijn hoofdwerk, de Institutie. Een reusachtig werk, en dat met zo'n ziek lichaam...

In de laatste jaren van zijn leven, als het in Genève wat rustiger wordt, nemen de vervolgingen in Frankrijk toe en roken de brandstapels er; zodoende komen er meer en meer vluchtelingen.

Calvin, Fransman van geboorte(!), leeft mee en doet wat hij kan om zijn vervolgte geloofsgenoten te bemoedigen. Tientallen brieven schrijft hij, waarin steeds weer de oproep weerklinkt om niet te bezwijken en het geloof niet te verloochenen. Onder andere schrijft hij aan vijf aanstaande predikanten die net uit Genève vandaan komen om de vervolgte kerk van Frankrijk met het Evangelie te dienen. Maar onderweg worden ze verraderlijk gevangen. En kort daarna levend verbrand!

Calvin schrijft dan:

‘Het schijnt dat God jullie bloed wil gebruiken tot bezegeling van Zijn waarheid. Hij zal jullie dan ook Zijn sterke handen toereiken en zal niet toelaten dat een druppel van jullie bloed nutteloos zal vloeien. Lieve broeders, ik beveel mij hartelijk in jullie gebed aan en ik bid de goede God dat Hij jullie in Zijn hoede zal bewaren, jullie meer en meer zal versterken door Zijn kracht en dat Hij jullie zal laten merken dat Hij voor jullie welzijn zorgt.’

En aan een predikant in grote gevaren schrijft hij:

‘Ik zou liever samen met u de dood ingaan. En u weet dat het honderdmaal beter is voor onze goede Meester te sterven, dan uit vrees uw post te verlaten, waarop Hij u heeft gesteld. Want zelfs als de hele wereld ondankbaar zou zijn en als alle moeite verloren schijnt, stel er u dan mee tevreden, dat God en Zijn engelen uw daden goedkeuren.’

Ondanks dat er zoveel gevaren dreigen voor de protestanten in Frankrijk, groeit het aantal gemeenten met de dag en dus ook de behoefte aan getrouwe en bekwame voorgangers. Calvin heeft eens aan de verstrooide Christenen in Frankrijk geschreven: stuur ons hout, dan maken wij er pijlen van. Maar in 1561 moet hij schrijven:

‘Van alle kanten verlangt men predikanten van ons. De mensen die hen willen halen, belegeren mijn deur. Wij zouden heel graag hun wens vervullen, maar wij zijn totaal uitverkocht.’

Er is bijna geen einde aan het aantal brieven dat Calvin in de loop der jaren vanuit Straatsburg en later vooral Genève schrijft. Over allerlei onderwerpen vraagt men hem raad en op al die (-) soms heel moeilijke (-) vragen geeft Calvin antwoord. Waarover schrijft hij zoal? Over de dwaalleer van de roomse kerk, de goede kerkorde, een onjuiste verloving, het Avondmaal, toneelvoorstellingen, dansen, de politieke toestand van zijn dagen, de grote nood van de Waldenzen, de Franse psalmberijming. Hij schrijft troostbrieven aan rouwdragenden, aan iemand die hem raad vraagt over een op handen zijnd huwelijk, aan iemand wiens vrouw ernstig ziek is, aan de al te strenge reformator van Schotland, John Knox, en aan allerlei koningen.

Overdag heeft hij er bijna geen tijd voor, daarom gebruikt hij dikwijls de nachtelijke uren, die hij zo ontzettend nodig heeft voor zijn afgematte geest. Maar o, hij gunt zich geen rust. Er is ook zoveel nood en onwetendheid doordat de roomse kerk eeuwen lang het Woord niet heeft gepreekt!

Veel tijd en kracht vraagt de verdrietige verdeeldheid van de protestanten onderling. Calvin spant zich tot het uiterste in om eenheid te bewerken. Eerst met de volgelingen van Zwingli (en zijn opvolger Bullinger) in Zwitserland. Ook met de Lutherse. Groot is zijn vreugde als er een geloofsbelijdenis wordt opgesteld die alle Zwitsers ondertekenen. Even groot is zijn teleurstelling dat dit met de Lutherse niet mogelijk blijkt.

Calvijn's leer

Wat is nu het belangrijkste van Calvin's leer? Ten eerste dat alleen de Bijbel het voor het zeggen heeft. Calvin strijdt heel zijn leven ervoor dat in kerk en staat niets en niemand het voor het zeggen heeft dan alleen de Heilige Schrift, alleen God Zelf.

Ten tweede kunnen we Calvin's theologie omschrijven met het zinnetje: ‘Hoe komt God aan Zijn eer?’ De zaligheid heeft samen met de godzaligheid maar één hoogste doel: God eren. Als Gods Naam maar geheiligd wordt, dan is het goed. Alles is daaraan ondergeschikt.

Ten derde zien we dat heel Calvin's theologie Christocentrisch is. Dat betekent: alleen Christus in het middelpunt. Daarom legt hij er ook in al zijn boeken steeds weer zo grote nadruk op dat de mens een groot zondaar is en niets anders verdient dan de verdoemenis. En daarom vinden we ook steeds de nadruk op het kennen van onze ellende, opdat er plaats zou komen voor het heerlijke werk van Jezus Christus, Gods Zoon, onze dierbare Zaligmaker.

Calvin's grootste vreugde is dan ook, dat wij (-) zoals Calvin het vele malen in zijn preken zegt (-) God als onze Vader aannemen. Niet zonder kinderlijke vreze van Zijn Naam en niet zonder oprecht geloof.

Calvijns sterfbed

Op woensdag 2 februari 1564 houdt Calvin zijn laatste les voor de aanstaande predikanten. Hij is bezig de profetieën van Ezechiël uit te leggen; bij hoofdstuk 20 eindigt zijn zo waardevolle uitleg. Op zondag 6 februari houdt hij met grote moeite zijn laatste preek. Op 25 april dicteert hij aan de notaris zijn testament. Als eerste laat hij schrijven:

‘Eerst dank ik God, dat Hij medelijden met mij heeft gehad en mij uit de afgrond van de afgodendienst heeft getrokken om mij tot het licht van het Evangelie te brengen en mij deel te geven aan de zaligmakende leer; wat ik niet waard was. Hij heeft mij verdragen met al mijn fouten en zwakheden, waarmee ik honderdduizendmaal verdiend had door Hem verworpen te worden. En nog veel meer: Hij heeft Zijn genade zo ver uitgestrekt dat Hij mij en mijn arbeid gebruikt heeft tot bevordering en verkondiging van de waarheid van Zijn Evangelie. Zo verklaar ik dat ik leven en sterven wil in dit geloof en dat ik geen andere hoop of verwachting heb dan deze dat God mij uit genade aangenomen heeft.’

De tachtigjarige Farel komt uit Neuchâtel hem nog opzoeken. En dan komt op zaterdagavond 27 mei 1564 een einde aan het aardse leven van Jean Cauvin. De volgende dag wordt hij begraven. Op uitdrukkelijk verzoek van Calvin staat er geen steen op zijn graf. Hij wil geen heiligenverering...

Wat mogen we God eerbiedig en hartgrondig dankbaar zijn voor de arbeid van deze Fransman! Wat heeft God in hem ontzagwekkend veel aan Zijn kerk gegeven!

7 Citaten uit Calvijns werken:

Het is van groot belang dat onze blinde eigenliefde afgewist wordt, opdat we ons terdege bewust zouden zijn van onze zwakheid; dat we onder de indruk komen van het besef van onze eigen zwakheid, opdat we onszelf leren wantrouwen; dat we onszelf wantrouwen, opdat we ons vertrouwen op God leren stellen; dat we met het vertrouwen van ons hart op God steunen opdat we, bouwend op Zijn hulp, ten einde toe onoverwonnen mogen volharden; dat we ons vestigen op Zijn genade, opdat we mogen inzien, dat Hij waarachtig is in Zijn belofte; dat we de zekerheid van Zijn beloften duidelijk hebben leren kennen, opdat onze hoop daardoor versterkt wordt.

Hoewel het goed is dat onze ziel door vrees ontroerd wordt, zo hebben wij toch tegelijkertijd behoefte aan vertroosting, opdat we niet geheel en al verpletterd worden. Want het kan niet anders, of Gods majesteit moest de hele wereld verslinden, indien Hij Zijn verschrikking niet enigszins temperde. De engel (#Lu 2\$) verklaart om de herders te doen herademen, dat hij met een ander doel tot hen gezonden is, namelijk om hen Gods barmhartigheid te verkondigen. Want dit ene woord ‘de barmhartigheid Gods’ richt niet alleen de terneergebogenen op, maar redt ook de verlorenen en geeft hen uit de dood aan het leven terug, als zij vernemen dat God hen genadig wil zijn. Bij wijze van inleiding zegt de engel dat hij hun ‘grote blijdschap’ verkondigt; vervolgens geeft hij de reden voor die blijdschap aan, namelijk dat de Zaligmaker geboren is. We leren uit deze woorden dat elke blijdschap die de mens zich inbeeldt zolang hij geen vrede met God heeft en niet met Hem verzoend is door de genade van Christus, ijdel en bedrieglijk is... Het begin van wezenlijke vreugde is daarom het gevoel van Gods Vaderlijke liefde tot ons, en dit alleen geeft rust aan ons gemoed.

‘Die voor het ganse volk wezen zal’. Hoewel de engel (#Lu 2\$) alleen tot de herders spreekt, geeft hij toch te kennen dat de boodschap der verlossing, die hij tot hen brengt, zich verder dan tot hen uitstrekt, opdat

niet alleen zij, maar ook anderen haar horen zouden. Dat de blijdschap het deel van heel het volk wezen zou, verstaan wij dus zo dat zij aan allen zonder onderscheid verkondigd zou worden. Want niet aan deze en gene, maar aan het hele geslacht van Abraham had God Christus beloofd. Dat echter het grootste gedeelte der joden beroofd is geweest van de vreugde die hen rechtmatig toekwam, is aan hun ongeloof te wijten: evenals God heden ten dage alle mensen door het evangelie tot de zaligheid roept; maar de ondankbaarheid der wereld is er de oorzaak van dat slechts enkelen de genade deelachtig worden, die aan allen gelijkelijk wordt aangeboden... Ook ligt er een bijzondere nadruk op het woord 'u'; want het baat ons niet veel, al weten wij dat de Zaligmaker geboren is, indien wij niet ieder voor zich er zeker van zijn, dat Hij persoonlijk voor ons geboren is.

Door ons voedsel te geven, laat God ons reeds proeven en smaken de liefde die Hij ons toedraagt en de zorg, die Hij voor ons heeft. Kortom, wij kunnen in al Zijn schepselen Gods Vaderlijke goedheid aanschouwen en wij moeten dat ook. Laat ons dan de ogen open doen en het licht van de zon aanschouwen! Daarin toont God Zich een Vader jegens ons. Wanneer wij eten en ons voedsel tot ons nemen, strekt God Zijn hand uit om te tonen dat wij door Hem zijn aangenomen als Zijn Eigen kinderen.

Maar als het geloof weg is, is er niets dan bezoedeling. Wanneer ik vuile handen heb en ik neem de kostbaarste dingen ter wereld in mijn hand, zullen ze dan niet verontreinigd worden door het vuil dat aan mijn handen is? Zo is het nu ook als wij de weldaden van God niet recht gebruiken. Het ongeloof dat in ons is, verontreinigt alles en ten slotte roepen dan alle schepselen om wraak, aangezien wij ze misbruikt hebben, door ze niet in het geloof te gebruiken. Zo kunnen wij dus van niet één ding genieten als wij geen kinderen van God zijn.

Gods doel met ons leven is dat wij ons gewennen tot de verachting van het tegenwoordige leven en daardoor opgewekt worden tot de overdenking van het toekomstige. Dit sterfelijk leven is niets dan ellende en daarom dienen gelovigen zich des te vuriger geheel en al te wijden aan de overdenking van het toekomstige eeuwige leven.

Laat ons dit voor vastgesteld houden, dat niemand goede vorderingen gemaakt heeft in de leerschool van Christus, dan hij die de dag van zijn dood en van de laatste opstanding met vreugde verwacht.

De goederen die God ons in Zijn milddadigheid geeft, zijn dan ook tot ons nut bestemd en wij moeten er eens rekenschap van geven aan Hem, Die onthouding, soberheid, matigheid en ingetogenheid heeft aangeprezen en Die weelde, trotsheid, praalvertoon en ijdelheid verfoeit; aan Wie geen ander beheer der goederen aangenaam is, dan hetwelk verbonden is met liefde; Die alle genietingen, welke de geest des mensen wegtrekken van kuisheid en reinheid, of die zijn verstand verduisteren, met Zijn mond reeds heeft veroordeeld. Daarom moeten wij ongetwijfeld de goederen van de wereld in zoverre gebruiken, dat ze onze loop eerder helpen dan vertragen.

Als ik alleen op Jezus Christus zie, zal ik mij van Hem afkeren, maar als ik eerst op mijzelf zie en ik daarna tot Hem kom, zie dan, hoe hetgeen Hij geleden heeft, mij een goede reuk zal zijn. Hoe dat? Als ik zie dat ik een arme zondaar ben en Gods toorn tegen mij ingeroepen heb, zodat Hij mijn Rechter moet zijn; als ik dus denk aan mijn zonden en bedenk hoe vreselijk en verschrikkelijk Gods toorn is en dat Hij mijn Rechter is om mij neer te storten, dan zal ik ertoe komen tot mijzelf te zeggen: welk middel heb je nu om met God in het reine te komen? Zal je Hem iets kunnen brengen dat genoegdoening kan geven, al was het alleen maar voor de kleinste zonde die je hebt bedreven? Helaas nee. Dus moet Jezus Christus Zich in mijn naam melden en Zich stellen tot mijn Borg en Zaakwaarnemer.

Zie dan, zeg ik, hoe wij beginnen zullen de oneindige goedheid van onze God groot te maken en onze zonden te verfoeien en daarover diep verontrust te zijn.

Arme blinden, u telt Gods Zoon niet en sluit voor uzelf de deur toe. Waarom? Omdat u uw zonden niet hebt leren kennen om u te verootmoedigen, en niet verstaat welke verdoemenis u hebt verdiend.

De ware profeten roepen de zondaren altijd tot Gods barmhartigheid, opdat degenen die met de wanhoop worstelen, niet zouden menen dat God onverbiddelijk voor hen is... Maar als de profeten zondaren tot hoop opwekken en zeggen dat God graag vergeeft, spreken ze tegelijk over het berouw; en zij wonden ze scherp door het gevoel van Gods toorn, omdat Gods barmhartigheid daartoe ons wordt voorgesteld, dat wij daarin ons leven zouden zoeken, maar dan moeten wij dood in onszelf zijn.

Dit ene blijft dus over, dat wij onze ellende des te beter taxeren, wanneer wij bedenken dat (-) nu de hoop op de zaligheid afgesneden is (-) de dood ons gewis boven het hoofd hangt.

Ook zien wij hoe God in Zijn Wet ons levendig heeft willen treffen. Want nadat Hij het vonnis heeft uitgesproken: 'Vervloekt is hij die niet zal doen al wat in de Wet geschreven is', is Hij er niet mee tevreden, maar wil Hij dat iedereen zich geheel veroordeeld acht en belijdt dat het vonnis dat God heeft uitgesproken rechtvaardig is. Zo brengt de Wet ons tot zelfonderzoek, zodat wij niet anders hebben dan wanhoop in onszelf; en dat wij door dit middel opgewekt worden om onze Heere Jezus Christus te zoeken als onze Gerechtigheid.

Zonder voorbereiding en vernedering kunnen wij Gods glorie en Majesteit niet bevatten door onze natuurlijke hoogmoed. Zo begint God dan, als Hij ons onderwijzen wil, met die hoogmoed van ons weg te nemen. Vernedering is immers het begin van ware kennis.

En zo is dit de ware voorbereiding tot de bekering, dat de zondaar gedood wordt, dat is zich schuldig kent, Gods oordeel en straf en wraak vreest. Want als hij ziet, dat hij verloren is, dan begint hij te denken over bekering.

Wij verstaan dus dat niemand vatbaar is voor Gods genade, dan die zichzelf mishaaft en beschaamd en verontrust alleen tot Zijn barmhartigheid de toevlucht neemt.

Omdat nu de overdenking van onze zonden schaamte en smart voor ons meebrengt, houden wij die liefst zover mogelijk van ons af. En toch staat de weg tot het aannemen van Gods genade ons niet open, indien wij geen berouw hebben van onze zonden.

De wet is gegeven opdat ze de mensen zou overtuigen van hun verdoemenis en daardoor zou verootmoedigen, omdat dit de ware en enige voorbereiding is om Christus te zoeken.

De beste regel van schuldbelijdenis is te bekennen dat de afgrond van ons kwaad zo groot is, dat die ons besef te boven gaat. Zo bad de tollenaar: 'Heere, wees mij, zondaar, genadig.' Alsof hij zei: zo groot als ik ben, ben ik geheel zondaar, en ik kan de grootheid van mijn zonden niet voldoende uitdrukken: moge de afgrond van Uw barmhartigheid deze afgrond der zonde verslinden.

Wij moeten wel ons best doen om met onze ganse gedachte te overwegen, hoe groot en hoe velerlei de smet der zonde is; niet alleen dat wij onrein zijn, maar ook hoedanig en hoe groot onze onreinheid is en in hoeveel opzichten zij zich vertoont; niet alleen dat wij schuldenaars zijn, maar ook met hoe grote schulden wij bezwaard zijn; niet alleen, dat wij gewond zijn, maar ook door hoeveel en hoe dodelijke slagen wij gewond zijn. Maar wanneer de zondaar zich geheel voor God heeft uitgestort, dan moet hij ernstig en oprecht bedenken, dat er nog meer over is, en dat de schuilhoeken van zijn zonden te diep zijn, dan dat hij ze geheel zou kunnen doorzoeken.

De Doop wordt ons door de Heere voorgesteld om een teken en bewijs te zijn van onze reinigmaking, waardoor Hij ons wil bevestigen dat al onze zonden zó weggedaan en uitgewist zijn, dat ze nooit voor Zijn Aangezicht zullen komen en niet toegerekend zullen worden.

Op welke tijd wij ook gedoopt worden, wij worden eenmaal voor ons ganse leven afgewassen en gereinigd. Dus zo dikwijls als wij gezondigd hebben, moeten wij ons onze Doop herinneren, opdat we steeds zeker en

onbekommerd zouden zijn aangaande de vergeving der zonden. Want de reinheid van Christus is ons daarin aangeboden: deze houdt altijd haar kracht en bedekt al onze vuilheden en wist ze af.

Maar dit wordt alleen gegeven aan hen die, wanneer ze gezondigd hebben, vermoeid en bedrukt onder hun zonden zuchten, want Christus is door de Vader gegeven alleen aan ellendige zondaren, die door het brandijzer van het geweten gewond, tot de Geneesheer zuchten. Hun wordt Gods barmhartigheid aangeboden.

Wij bekennen dat wij in de Doop door Christus' bloed beschermd zijn, opdat Gods toorn die een ondraaglijke vlam is, niet op ons valt.

Alle vromen durven zich gedurende de ganse loop van hun leven (-) zo dikwijls zij door het bewustzijn van hun zonden gekweld worden (-) de Doop in de herinnering terug te roepen om zich daardoor te versterken in het vertrouwen op de eeuwige afwassing, die we hebben in het bloed van Christus.

Christus maakt ons door de Doop deelgenoten van Zijn dood, opdat wij in die dood ingelijfd worden. En zo gevoelen zij (-) die de Doop ontvangen met het geloof, waarmee ze dat behoren te doen (-) waarijk de kracht van Christus' dood in de doding van hun vlees en tevens ook de kracht der opstanding in de levendmaking des Geestes.

De gelovigen ontvangen door de Doop de zekerheid dat de verdoemenis van hen weggenomen is, want de Heere belooft ons door dit teken dat volle vergeving geschied is, zowel van de schuld als van de straf.

Wij moeten er vast van overtuigd zijn dat Christus door dit teken tot ons spreekt; dat Hij ons reinigt en de herinnering aan onze zonde teniet doet; opdat wij voor kinderen Gods gerekend worden; dat Hij dit zo waarachtig en zeker inwendig aan onze ziel verricht, als wij zien dat ons lichaam uiterlijk afgewassen wordt.

Wij hebben in onze blindheid en ongelovigheid de belofte die ons in de Doop gegeven was, lange tijd niet gekend, maar toch is de belofte zelf (-) omdat ze van God was (-) altijd vast, krachtig en waarachtig gebleven. Wij erkennen dat de Doop ons niet het minste van voordeel geweest is gedurende die tijd toen de belofte (-) die ons in de Doop werd aangeboden en zonder welke de Doop niets is (-) veronachtzaamd terneerlag. Maar nu, nu wij door Gods genade begonnen zijn ons te bekeren, klagen wij onze blindheid en hardheid des harten aan, omdat wij tegenover zo grote goedheid Gods zo lang ondankbaar geweest zijn. Verder geloven wij niet, dat de belofte zelf verdwenen is; ja veeleer overwegen wij aldus: God belooft door de Doop vergeving der zonden en Hij zal zonder twijfel de beloofde vergeving verschaffen aan allen die geloven. Die belofte is ons in de Doop aangeboden, laat ons haar dus door het geloof omhelzen. Zij is wel wegens ons ongeloof lange tijd voor ons begraven geweest, laat ons haar dus nu door het geloof aanvaarden.

In de besnijdenis verklaart God in het algemeen dat Hij hun Vader wil zijn. Ze hield in het getuigenis van de vergeving der zonden en van de gerechtigheid die alle gelovigen moeten ontvangen van onze Heere Jezus Christus. Zo is Ismaël besneden. Van Gods kant gezien heeft hij het sacrament ontvangen, dat hem ervan kon verzekeren dat God hem telde bij het getal van Zijn kinderen. Dat hij lidmaat van Christus was. Dat de vloek die hij van Adam had geërfd, was opgeheven. Maar toch heeft dat alles hem nergens toe gediend!

Het teken van God dat aan het kind meegedeeld wordt, bevestigt de belofte die aan de vrome ouders is gegeven. Het verklaart ook dat het zeker is dat de Heere niet alleen voor hen, maar ook voor hun zaad tot een God zal zijn; en dat Hij niet alleen hen met Zijn goedheid en genade wil bejegenen, maar ook hun nakomelingen tot in het duizendste geslacht. En omdat de grote goedertierenheid van God zich hierin vertoont, geeft ze een zeer ruime stof om Zijn heerlijkheid te verkondigen. En ze doordringt de vrome harten met buitengewone blijdschap, waardoor ze worden angevuurd om een zo liefhebbende Vader wederliefde te bewijzen, van Wie ze zien, dat ook hun nakomelingschap Hem een zorg is om hunnentwil.

Aan de andere kant worden de kinderen, wanneer ze groter worden, niet weinig aangezet tot een ernstige ijver om God te dienen. Door de Doop zijn ze door Hem tot Zijn kinderen aangenomen, nog voordat ze vanwege hun leeftijd Hem konden erkennen als Vader.

Laat het dus buiten geschil zijn dat God voor de Zijnen zo goed en milddadig is, dat Hij om hunnentwil ook de kinderen, die zij hebben voortgebracht, tot Zijn volk gerekend wil hebben.

De satan streeft er met grote sluwheid naar om ons het vertrouwen en de geestelijke vreugde die uit de kinderdoop verkregen moet worden, te ontrukken. Want hoe lieflijk is het voor vrome harten om door het aanschouwen van hun ogen ervan verzekerd te worden dat ze zoveel genade bij de hemelse Vader verkrijgen, dat hun nakomelingschap een voorwerp van Zijn zorg is! Want hier kunnen wij zien, dat Hij tegenover ons de functie op Zich neemt van een zeer vooruitziend Huisvader, Die ook voor onze kinderen zorgt en verzorgingsmaatregelen neemt. Moeten wij hier niet, naar het voorbeeld van David met ons ganse hart opspringen tot dankzegging, opdat Zijn Naam voor zulk een bewijs van goedheid geheiligd wordt? Hierom is het de satan ongetwijfeld te doen, wanneer hij de kinderdoop met zoveel geweld aanvalt, namelijk dat deze betuiging van Gods genade uit de weg wordt geruimd; en dat de belofte die zich daardoor voor onze ogen vertoont, verdwijnt, namelijk dat ze terstond van hun geboorte af door Hem als Zijn kinderen erkend worden. Laat ons daarom onze kinderen aan Hem aanbieden, aan wie Hij een plaats toegekend heeft onder Zijn vrienden, ja onder de leden van de kerk.

Indien men mij vraagt hoe Christus in het Avondmaal tegenwoordig is, zal ik mij niet schamen te erkennen dat dit een verborgenheid is, te hoog om door mijn verstand begrepen of door woorden meegedeeld te worden. Ik ervaar haar meer dan dat ik haar begrijp. Ik omhels dus hier zonder tegenspreken de waarheid van God, waarin ik veilig mag rusten. Hij zegt dat Zijn vlees spijs en Zijn bloed drank is voor mijn ziel. Ik bied Hem mijn ziel aan om met zulk voedsel gevoed te worden. In Zijn Heilig Avondmaal gebiedt Hij mij onder de tekenen van brood en wijn Zijn lichaam en bloed te nemen, te eten en te drinken. Ik twijfel er geenszins aan, dat Hij het mij waarlijk uitreikt en dat ik het waarlijk ontvang.

Maar wij gebruiken het Avondmaal niet recht, tenzij wij op God zien en omhelzen hetgeen Hij aanbiedt. Wij eten Christus slechts naar behoren en tot zaligheid, wanneer wij Hem gekruisigd eten en de krachtige werking van Zijn dood met levend besef aangrijpen.

Een grote vrucht van vertrouwen en lieflijkheid kunnen de vrome harten uit dit sacrament verkrijgen, omdat wij al wat van Hem is, het onze mogen noemen.

Dit is de enige en beste waardigheid die wij God in het Avondmaal kunnen aanbrenge, dat wij Hem onze geringheid en onze onwaardigheid aanbieden, opdat Hij door Zijn barmhartigheid ons Hem waardig maakt; dat wij in onszelf de moed opgeven, opdat wij ons in Hem mogen troosten; dat wij ons vernederen, opdat wij door Hem mogen worden opgericht; dat wij onszelf aanklagen, opdat wij door Hem gerechtvaardigd worden.

Hoe zouden wij die van alle goed arm en ontbloot zijn, wij die bezoedeld zijn met het vuil der zonden, wij die halfdood zijn, het lichaam des Heeren op waardige manier eten? Wij zullen veelmeer bedenken dat wij als armen komen tot de milddadige Gever, als zieken tot de Geneesheer, als zondaren tot de Auteur der gerechtigheid, en eindelijk als doden tot Hem Die levend maakt. Wij moeten bedenken dat de waardigheid die door God bevolen wordt, voornamelijk gelegen is in het geloof waardoor wij alles in Christus en niets in ons plaatsen; bovendien in de liefde en wel zulk een liefde, die wij God mogen aanbieden, ook al is ze onvolmaakt, opdat Hij haar verbetert en vermeerdert.

De leden der kerk moeten zich niet terstond van de kerk afscheiden, ook al zouden ze zien dat de gebreken minder ijverig bestraft worden door de raad der ouderlingen. Ook de herders zelf moeten niet (-) wanneer ze niet naar de wens van hun hart alles kunnen zuiveren wat verbetering nodig heeft (-) daarom hun bediening neerleggen of door ongewone strengheid de ganse kerk in beroering brengen; al moeten de

herders zich hierop toelagen dat er in de kerk geen fout blijft bestaan. En ook ieder lid moet daarnaar streven naar vermogen.

Een doel van deze tucht is dat niet tot smaad van God zulke mensen Christenen worden genoemd die een schandelijk leven leiden; alsof Zijn heilige kerk een vergadering was van boze en misdadige mensen. Daarom moeten uit Zijn huisgezin diegenen verdreven worden uit wier schandelijk leven smaad zou voortkomen voor de Christelijke naam.

En het Avondmaal des Heeren wordt ontheiligd, wanneer hij aan wie de uitdeling is toevertrouwd, willens en wetens een onwaardige toelaat (die hij met recht had kunnen afhouden). Dan staat hij even schuldig aan heiligschennis, als wanneer hij het lichaam des Heeren de honden voorwierp.

We zien duidelijk hoe leeg de mens is van alle goede dingen en dat hem alle hulpmiddelen der zaligheid ontbreken. Als hij dan ook middelen zoekt om daarmee zijn armoede te hulp te komen, moet hij buiten zichzelf gaan. En de Bijbel leert ons dat de Heere Zich uit Eigen beweging mild vertoont in Zijn Christus, in Wie Hij voor onze ellende alle gelukzaligheid en voor onze armoede alle rijkdom ons aanbiedt, in Wie Hij voor ons de hemelse schatten opent, opdat ons ganse geloof Zijn geliefde Zoon aanschouwt, aan Hem onze ganse verwachting hangt, op Hem onze ganse hoop gevestigd is. En dit is de reden om te bidden!

Bidden is: God in Eigen Persoon aanspreken over Zijn beloften.

Het begin en ook de voorbereiding van het juiste bidden bestaat in het bidden om vergeving met ootmoedige en oprechte schuldbelijdenis.

Wij bevinden in de rechtvaardigmaking dat de mens moet beginnen met een erkennen wie hijzelf eigenlijk is. En deze zelfkennis moet niet oppervlakkig zijn en vluchtig, nee, de mens moet zijn geweten durven plaatsen voor Gods rechterstoel; en als hij dan van zijn eigen slechtheid genoeg overtuigd is geraakt, moet hij ook tegelijkertijd de strengheid van Gods oordeel bedenken, een oordeel dat tegen alle zondaars wordt uitgesproken. En zo door eigen ellende beschaamd en verslagen, moet hij zich voor God neerbuigen en zich vernederen. Elk vertrouwen op zichzelf moet hij maar laten varen. Hij kan dan nog alleen maar zuchten, als was zijn definitieve ondergang nabij.

Tot de zaligheid staat de toegang niet open, tenzij alle trots is afgelegd en een grondige nederigheid is aangenomen. Dat is: een ongeveinsde vernedering van het gemoed, dat door een ernstig besef van zijn ellende en armoede verslagen is.

Door zulk een verbrijzeling moet uw hart gewond zijn, indien u met de nederigen, naar Gods woorden, verhoogd wilt worden. Als dat niet geschiedt, zult u door de machtige hand Gods vernederd worden tot uw schaamte en schande.

8 Een brief van Calvin

Brief aan vader De Richebourg naar aanleiding van het sterven van zijn zoon Louis, die als student in het gezin van Calvin inwoonde

'Toen ik het bericht ontving van de dood van uw zoon, was ik zo bedrukt in mijn gemoed, dat ik meerdere dagen niet anders kon dan wenen. En hoewel ik mij enigszins sterkte aan de tegenwoordigheid van God en mij troostte met de hulp die Hij in ongelukken biedt, toch was ik bijna mezelf niet.

Verdriet en smart grepen mij aan dat een knaap, als uw zoon, voor wie wij zoveel hoop koesterden, ons door de pest werd ontrukkt; terwijl hij nog maar net de bloei van zijn jeugd was ingetreden.

Want ik beminde hem als mijn eigen zoon en hij eerde mij daarvoor als een tweede vader.

Heel onze huishouding is uiteengevallen en iedereen is gevlucht voor de pest. Zo bleef ik bedrukt door smart achter, behalve dan dat ik mij vasthield aan de tegenwoordigheid des Heeren, door het gebed.

Ik vertel u dit om te tonen dat ik niet zomaar wat schrijf nu ik u wil troosten in uw verdriet. Omdat God mij in Zijn bijzondere goedheid de genade heeft geschonken om mijn smart te verzachten die ik net als u ervoer, zo wil ik u door deze brief het middel meedelen dat ik als zeer weldadig heb ervaren.

Ik weet dat u goed toegerust bent met het vaste besluit om droefenis geduldig te dragen. En er is een vaste troost waaraan u zich in deze omstandigheden goed moet vasthouden. De troost die ontspruit uit de kennis van God. U moet dan ook uw gemoed richten op de gedachten die onze goede Meester ons vaak genoeg in de school van het ware geloof aanbeveelt. Nu is het niet nodig dat ik u dit schrijf, want u weet het zelf heel goed, maar toch zult u het wel goed vinden dat ik het u ook schrijf.

De Heere heeft uw zoon tot Zich terug genomen, die Hij u toevertrouwd had. Het is dus geen toeval dat hij stierf, maar de Heere had bepaald dat hij een zekere tijd zijn oponthoud in dit leven zou hebben, en Hij heeft hem nu terug geroepen. En wanneer we horen dat de Heere iets gedaan heeft, willen we toch steeds bedenken dat het niet blindelings of toevallig gebeurde. Maar dat het Zijn wil was en dat die wil niets anders doet dan wat recht en billijk is en ook ons tot heil. En dus is het ons niet geoorloofd er ons tegen te verzetten. Ja, omdat het ons ten nutte is, zou het van ondankbaarheid getuigen om niet met vrede en onderworpenheid alles te aanvaarden wat volgens het welgevallen van onze Vader is.

De voorzienigheid van God biedt de gelovigen genoeg om volkomen te worden gesterkt. Daarentegen maakt niets ons méér terneergeslagen dan in onze klacht te vragen: waarom moest dit nu toch gebeuren?

Dus, het is God, Die uw zoon terug eiste, die Hij ons toevertrouwd had opdat wij voor hem zouden zorgen; maar onder voorwaarde dat hij steeds Zijn eigendom bleef. Hij nam hem terug, enerzijds omdat het nuttig voor hem was om uit deze wereld te scheiden, anderzijds omdat het voor u een middel zou zijn om u te verootmoedigen of om geduld te leren.

En wanneer u dit zo niet ziet, moet u God bidden dat Hij het u toont, en in ieder geval dient u Hem de eer te geven om te geloven dat Hij wijzer is dan wij. En wanneer u bedenkt hoe moeilijk het in onze boze tijd is om ons leven lang goed te leven, dan zult u uw zoon zalig prijzen, dat hij er vroeg van verlost is, voordat hij door veel gevaren heen hoefde, die bij het opgroeien steeds dichter bij gekomen waren. Hij is over een woelig meer onverwacht in de veilige haven terecht gekomen.

Lang leven is wel een gave van God, maar toch kunnen we niet zeggen dat we er iets bij verliezen, wanneer we al na weinig jaren thuis gehaald worden om in een beter leven overgezet te worden.

Verder heeft onze Vader u de genade verleend om vóór de dood van uw zoon de schone vrucht van uw opvoeding in hem te bemerken. Zo heeft de Heere u de genade gegeven te weten dat u deel hebt aan de belofte: Ik zal uw God zijn en de God van uw zaad!

J. Calvin, april 1541

9 Uit de Institutie:

Weten

Boek III, HOOFDSTUK II, 14

Over het geloof: waarin ook een bepaling van het geloof gegeven worden de eigenaardigheden, die het heeft, worden uitgelegd.

14. Laat ons nu de afzonderlijke delen van die bepaling opnieuw nagaan, want wanneer die naarstig onderzocht zijn, zal er, naar ik meen, geen twijfel over zijn. Wanneer wij het geloof een kennis noemen, verstaan wij daaronder niet een begrijpen, zoals er pleegt te zijn van die dingen, die onder het menselijk

waarnemingsvermogen vallen. Want die kennis is zoveel hoger, dat het verstand des mensen zichzelf te buiten en te boven moet gaan, om tot haar te geraken. En ook wanneer het tot haar geraakt is, begrijpt het niet, wat het gevoelt; maar terwijl het overtuigd is van wat het niet begrijpt, begrijpt het juist door de zekerheid der overtuiging meer, dan wanneer het door zijn bevattning iets menselijks doorzag. Daarom spreekt Paulus juist (Ef.3:18), die dit noemt begrijpen, wat de lengte, breedte, diepte en hoogte is, en bekennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat. Want hij wilde te kennen geven, dat het in alle opzichten oneindig is, wat ons verstand door het geloof omvat, en dat deze soort van kennis alle verstand ver te boven gaat. Daar echter de Heere het verborgene van zijn wil, dat van de eeuwen en geslachten af verborgen was, de heiligen geopenbaard heeft (Col.1:26; 2:2), wordt het geloof volkomen terecht herhaaldelijk in de Schrift kennis genoemd; en door Johannes (1 Joh.3:2) een wetenschap, wanneer hij betuigt, dat de gelovigen weten, dat zij kinderen Gods zijn. En ongetwijfeld, dat weten zij zeker; maar meer versterkt door de overtuiging van de Goddelijke waarheid, dan onderwezen door een verstandelijk bewijs. Dit geven ook Paulus' woorden te kennen (2 Cor.5:6), dat wij in dit lichaam wonende, uitwonen van de Heere, opdat wij wandelen door het geloof, niet door aanschouwing; waarmee hij aantoonde, dat datgene wat wij door het geloof begrijpen, toch niet bij ons is en dat het verborgen is voor onze aanschouwing. En daaruit stellen wij vast, dat de kennis des geloofs meer gelegen is in zekerheid dan in begrijpen.

Boek III, HOOFDSTUK II,15

Wij voegen er aan toe, dat deze kennis zeker en vast is, om daardoor de standvastigheid van de overtuiging des te grondiger uit te drukken. Want evenals het geloof niet tevreden is met een twijfelachtige en veranderlijke mening, zo ook niet met een duistere en verwarde gedachte; maar het eist een volle en vaste zekerheid, zoals er pleegt te zijn aangaande duidelijk gebleken en bewezen zaken. Want zo diep is de ongelovigheid in onze harten geworteld, en zo zeer zijn wij daartoe geneigd, dat van datgene, wat allen met de mond bekennen, namelijk dat God getrouw is, niemand zonder heftige strijd zichzelf overtuigt. Vooral wanneer het er op aankomt, openbaart ieders wankeling de fout, die verborgen was. En niet zonder reden bevestigt de Heilige Geest met zo bijzondere lofspraken het gezag van Gods Woord; maar Hij wil de ziekte, die ik noemde, genezen, opdat God in zijn beloften het volle geloof bij ons zou verkrijgen. "De redenen des Heren zijn reine redenen" zegt David (Ps.12:7), "zilver, gelouterd in een aarden smeltkroes, gezuiverd zevenmaal." Evenzo (Ps.18:31): "De rede des Heren is doorlouterd; Hij is een schild allen, die op Hem betrouwen." En Salomo bevestigt hetzelfde en bijna met dezelfde woorden: "Alle rede Gods is doorlouterd" (Spr.30:5). Maar wijl de gehele 119e psalm bijna aan dit onderwerp gewijd is, zou het overbodig zijn meer aan te halen. Ongetwijfeld, zo vaak ons God zo zijn Woord aanprijst, verwijt Hij ons zijdelings onze ongelovigheid: want Hij legt het op niets anders toe dan om verkeerde twijfelingen uit onze harten uit te roeien. Er zijn ook zeer veel mensen, die Gods barmhartigheid zo opvatten, dat zij daaruit zo weinig mogelijk troost ontvangen. Want zij worden tegelijkertijd door een ellendige angstigheid gekweld, doordat ze twijfelen, of Hij hun barmhartig zal zijn; want juist die goedertierenheid, waarvan ze menen volkomen overtuigd te zijn, sluiten zij in binnen al te nauwe grenzen. Immers zij overleggen zo bij zichzelf, dat zij wel groot is en overvloedig, uitgestort over velen en voor allen beschikbaar en bereid, maar dat het onzeker is, of zij ook tot hen zal komen, of liever of zij tot haar zullen komen. Deze gedachte is, daar zij midden in haar loop blijft stilstaan, slechts half. En zo versterkt zij de geest niet zozeer met onbezorgde gerustheid, als wel bekommert zij hem met onrustige twijfeling. Geheel anders is het besef van volledigheid, welke aan het geloof in de Schrift altijd wordt toegekend, namelijk het besef, dat Gods goedheid, wanneer die ons duidelijk voor ogen gesteld wordt, buiten alle twijfel stelt. En dit kan geschieden, zonder dat wij haar liefelijkheid naar waarheid gevoelen en in onszelf ervaren. Daarom leidt de apostel uit het geloof het vertrouwen af en daaruit wederom de vrijmoedigheid (Ef.3:12). Want hij zegt het zo, dat wij door Christus hebben de vrijmoedigheid, en de toegang met vertrouwen, die is door het geloof in Hem. En met die woorden toont hij ongetwijfeld aan, dat er geen oprecht geloof is, tenzij wanneer wij met een rustig gemoed ons durven stellen voor Gods aangezicht. En die vrijmoedigheid komt slechts voort uit een vast vertrouwen op Gods goedgunstigheid en zaligheid. En dat is zozeer waar, dat meermalen het woord geloof voor vertrouwen gebruikt wordt.

Strijd

Boek III, HOOFDSTUK II, 17.

Maar, zo zal men zeggen, de gelovigen hebben een geheel andere ervaring, die in het overdenken van Gods genade jegens hen niet alleen door ongerustheid gekweld worden, wat hun dikwijls overkomt, maar somtijds ook door de hevigste verschrikkingen geschokt worden. Zo groot is de hevigheid der verzoeken om hun harten in beroering te brengen. En dat schijnt niet genoegzaam met die zekerheid des geloofs in overeenstemming te zijn. Daarom moet deze moeilijkheid opgelost worden, indien wij de bovenstaande leer willen staande houden. Voorzeker, wanneer wij leren, dat het geloof zeker en onbekommerd moet zijn, stellen wij ons niet een zekerheid voor, die door geen enkele twijfeling geraakt wordt, en niet een gerustheid, die door geen enkele bekommerdheid wordt aangevallen; ja, veeleer zeggen zij, dat de gelovigen een voortdurende strijd hebben met hun eigen gebrek aan vertrouwen. Zover is het er vandaan, dat wij hun consciëntien in een kalme rust zouden plaatsen, die in 't geheel niet door enige beroering zou verbroken worden. Aan de andere kant echter ontkennen wij, dat, op welke vaste wijze ze ook gekweld worden, ze afvallen en afwijken van dat vertrouwen, dat ze aangaande Gods barmhartigheid hebben opgevat. Geen enkel helderder of meer vermeldenswaardig voorbeeld van geloof stelt de Schrift ons voor ogen, dan in David, vooral wanneer men let op de voortdurende gang van zijn leven. Maar toch geeft hij door talloze klachten te kennen, hoezeer hij niet altijd rustig van gemoed geweest is; het zal voldoende zijn enige weinige daarvan uit te kiezen. Wanneer hij zijn ziel onrustige bewegingen verwijt, wat doet hij dan anders dan toornen op zijn eigen ongelovigheid? Wat buigt gij u neder," zegt hij (Ps.42:6; 43:5), "o, mijn ziel, en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God." En ongetwijfeld was die verslagenheid een openlijk teken van gebrek aan vertrouwen, alsof hij meende, dat hij door God verlaten was. Een uitvoeriger belijdenis kan men elders lezen (Ps.31:23): "Ik zeide in mijn haasten: ik ben afgesneden van voor uw ogen." Elders strijdt hij ook in een angstige en ellendige verwarring met zichzelf, ja hij maakt ook Gods natuur zelf tot een voorwerp van strijd (Ps.77:10): "Heeft God vergeten genadig te zijn? Zal Hij in eeuwigheid verdrijven?" Harder is wat volgt: "En ik zeide: ik moet omkomen; de rechterhand des Allerhoogsten verandert." Want alsof hij wanhopig was, veroordeelt hij zichzelf ten verderve, en hij erkent niet slechts, dat hij door twijfeling gekweld wordt, maar (alsof hij in de strijd het onderspit had gedolven), laat hij zichzelf niets over; omdat God hem verlaten heeft, en zijn hand, die hem vroeger steunde, omgekeerd heeft om hem te verderven. Daarom vermaant hij niet zonder reden zijn ziel, dat ze wederkere tot haar rust (Ps.116:7), omdat hij bevonden had, dat hij temidden van woelige golven heen en weer geslingerd werd. En toch, wat wonderbaar is, te midden van die schokken ondersteunt het geloof de harten der vromen, en is waarlijk als een palmboom, zodat het tegen alle moeilijkheden in streeft, en zich omhoog heft: gelijk David, toen hij kon schijnen overmand te zijn, toch, zich zelf bestraffend, niet ophield zich tot God te verheffen. En wie, met zijn eigen zwakheden strijdend, in zijn angsten zich richt tot het geloof, is reeds grotendeels overwinnaar. Wat men uit de navolgende uitspraak en dergelijke kan opmaken: "Wacht op de Heere, zijt sterk, en Hij zal uw hart versterken, ja, wacht op de Heere" (Ps.27:14). Hij beschuldigt zichzelf van vreesachtigheid, en doordat hij tweemaal hetzelfde zegt, erkent hij, dat hij herhaaldelijk aan vele beroeringen onderworpen is. Intussen mishaat hij niet alleen zichzelf in deze gebreken, maar streeft ook met inspanning naar verbetering. Voorzeker, indien wij hem nauwkeurig met Achaz willen vergelijken, zullen wij een groot onderscheid aantreffen. Jesaja (7:4 e.v.) wordt gezonden om een geneesmiddel te brengen voor de benauwdheid van de goddeloze en huichelachtige koning. Hij spreekt hem aan met deze woorden: "Wacht u en zijt gerust, vrees niet enz." Maar wat doet Achaz? Zoals te voren gezegd was, dat zijn hart bewogen was, zoals de bomen des wouds door de wind bewogen worden, houdt hij, hoewel hij de belofte gehoord heeft, niet op te vrezen. Dit is dus het eigenlijke loon en de straf der ongelovigheid, zo te sidderen, dat men in de beproeving zich van God afwendt, wanneer men zich door het geloof de deur niet opent; de gelovigen daarentegen, die door de last der beproevingen gebogen en bijna terneergedrukt worden, richten zich, zij het niet zonder last en moeite, weer op. En omdat ze zich hun eigen zwakheid bewust zijn, bidden zij met de profeet: "Ruk het woord der waarheid niet van mijn mond al te zeer" (Ps.119:43). Door die woorden worden wij onderwezen, dat ze somtijds verstommen, alsof hun geloof ternedergeworpen was: dat ze echter niet bezwijken of terugwijken, maar hun strijd voortzetten, en hun traagheid door bidden scherpen, opdat ze althans niet door toegefelijheid jegens zichzelf ongevoelig zouden worden.

Het Woord Gods

Boek III, HOOFDSTUK II, 21.

Om deze aanvallen te weerstaan wapent en versterkt het geloof zich met het Woord des Heren. En wanneer het aangevallen wordt door een aanvechting van deze aard, dat God onze vijand is, omdat Hij verbolgen is, dan zegt het geloof daarop, dat Hij ook, wanneer Hij kastijdt, barmhartig is, omdat de kastijding veeleer uit liefde dan uit toorn voortkomt. Als het getroffen wordt door deze gedachte, dat God een wreker is der ongerechtigheden, dan stelt het daartegenover, dat voor alle zonden vergeving bereid is, zo dikwijls als de zondaar zich begeeft tot 's Heren goedertierenheid. Zo komt een vroom hart, op welke wonderbare wijzen het ook geschokt en gekweld wordt, toch eindelijk alle moeilijkheden te boven en laat zich nooit het vertrouwen op Gods barmhartigheid ontnemen. Ja zelfs alle aanvechtingen, door welke het gekweld en vermoeid wordt, lopen uit op de zekerheid van dat vertrouwen. Ten bewijze hiervan strekt, dat de heiligen, wanneer ze het meest in benauwdheid menen te zijn, toch voor Hem hun klachten neerleggen, en wanneer het hun toeschijnt, dat ze het minst verhoord worden, ze Hem desniettemin aanroepen. Want waartoe zou het dienen te klagen bij Hem, van wie ze geen troost zouden verwachten? En zij zouden er nooit toe komen Hem aan te roepen, indien ze niet geloofden, dat voor hen bij Hem hulp bereid was. Zo klaagden de discipelen, in wie Christus hun kleinheid van geloof berispt, wel, dat ze omkwamen, maar toch riepen zij zijn hulp in (Matth.8:25). En wanneer Hij hen bestraft om hun klein geloof, verwerpt Hij hen niet uit het getal der zijnen en rekent hen niet tot het getal der ongelovigen, maar spoort hen aan hun zonde uit drijven. Dus, wat reeds boven gezegd is, verzekeren wij wederom, dat de wortel des geloofs nooit uit een vroom hart wordt uitgeroeid, maar veeleer in het diepste deel vastgehecht blijft, hoezeer hij ook wordt geschokt en her en derwaarts schijnt te neigen; dat het licht des geloofs nooit zo wordt uitgedoofd of gedempt, of het blijft tenminste als onder de as schuilen; en dat uit dit betoog blijkt, dat het Woord, hetwelk een onverderfelijk zaad is, een vrucht voortbrengt, die daaraan gelijk is, en wier spruit nooit verdort en geheel vergaat. Immers, hoewel dit voor de heiligen de grootste reden is om te wanhopen, dat ze, naar schatting van wat hun overkomt, Gods hand gevoelen tot hun ondergang, verzekert toch Job (13:15), dat zijn verwachting zover zal gaan, dat, ook al wordt hij door Hem gedood, hij daarom niet zal ophouden op Hem te hopen. Ongetwijfeld, zo is het. Niet binnen in de harten der vromen heerst de ongelovigheid; maar zij bestrijdt hen van buiten; zij wondt hen niet dodelijk met haar wapenen, maar bestormt hen, of althans kwetst hen zo, dat de wond geneselijk is. Want het geloof, zoals Paulus leert (Ef.6:16), is ons tot een schild; tegenover de pijlen gesteld, vangt het hun kracht zo op, dat het ze geheel afweert, of althans breekt, zodat ze niet kunnen doordringen tot de levende delen. Wanneer dus het geloof geschokt wordt, is het evenzo als wanneer een overigens stevig staande soldaat door de hevige schok van een werptuig gedwongen wordt zijn voet te verzetten en een weinig te wijken; en wanneer het geloof zelf gewond wordt, is het evenzo, alsof een schild door een indrukking enige breuk ontvangt, maar toch zo, dat het niet doorboord wordt. Want steeds zal een vroom hart zich zover ontworstelen, dat het met David zegt: "Al ging ik in het midden van de schaduw des doods, ik zou geen kwaad vrezen, want Gij zijt met mij" (Ps.23:4). Voorzeker, wandelen in de duisternis des doods is vreselijk; en het kan niet anders, of de gelovigen, hoeveel sterkte ze ook hebben, huiveren daarvoor. Maar aangezien deze gedachte de overhand behoudt, dat ze God in hun nabijheid hebben, en dat Hij zorgt voor hun redding, wordt de vrees tegelijkertijd overwonnen door gerustheid. En, zoals Augustinus zegt, hoe grote oorlogswerktuigen de duivel ook tegen ons opricht, wanneer hij niet de plaats des harten in zijn macht heeft, waar het geloof woont, dan is hij buiten geworpen. Wanneer men zo naar de uitkomst oordeelt, komen de gelovigen niet slechts behouden uit alle strijd te voorschijn, zodat ze, een weinig later, wanneer ze hun kracht herwonnen hebben, weer bereid zijn om in het strijdperk te treden, maar ook wordt vervuld, wat Johannes zegt in zijn zendbrief (1 Joh.5:4): "Dit is de overwinning, die de wereld overwint, namelijk uw geloof." Immers hij zegt, dat het niet slechts in één gevecht, of in weinige, of tegen één aanval stand zal houden, maar dat het de gehele wereld overwinnen zal, ook al wordt het duizendmaal aangevallen.

De vreze des Heeren

Boek III, HOOFDSTUK II 26.

Verder, de vreze des Heren, waarvan op vele plaatsen aan alle heiligen getuigenis wordt gegeven, en die soms het begin der wijsheid, soms de wijsheid zelf genoemd wordt (Ps.111:10; Spr.1:7; 15:33; Job 28:28), komt, ofschoon ze één is, toch uit een tweevoudig besef te voorschijn. Want God heeft in zich de eerbiedwaardigheid van een Vader en van een Heer. Wie Hem dus naar behoren wil dienen, zal er naar streven zich jegens Hem een gehoorzaam zoon en een onderdanig dienstknecht te betonen. De gehoorzaamheid, die Hem als aan een Vader betoond wordt, noemt de Heere door de mond van de profeet eer; de onderdanigheid, die Hem als aan een Heer bewezen wordt, noemt Hij vrees. "Een zoon," zegt Hij, (Mal.1:6) eert de vader, en een knecht zijn heer: hen Ik dan een Vader, waar is mijn eer? En ben Ik een Heere, waar is mijn vreze?" En ook a] onderscheidt Hij beide, toch ziet ge, dat Hij ze tevens samen voegt. De vreze des Heren zij dus voor ons eerbiedigheid, samenvoegt uit eer en vrees. En het is geen wonder, indien dezelfde geest beide gezindheden in zich ontvangt. Want wie bij zichzelf overweegt, hoedanig een Vader God voor ons is, heeft genoeg reden, ook al zou er geen hel zijn, om zijn ongenade erger te vrezen dan welke dood ook. Maar, gezien de wufte neiging onzes vleses om ongebreideld te zondigen, moeten wij tevens, om die op alle mogelijke wijzen in te binden, deze gedachte aangrijpen: dat de Heere, onder wiens macht wij leven, alle ongerechtigheid tot een verfoeiing is; aan wiens wraak zij niet ontkomen zullen, die door misdadig te leven zijn toorn jegens hen opwekken.

Boek III, HOOFDSTUK II, 27.

Wat Johannes zegt (1 Joh.4:18), dat in de liefde geen vrees is, maar dat de volmaakte liefde de vrees uitdrijft, omdat de vrees pijn heeft, strijdt daarmee geenszins. Want hij spreekt van de vrees der ongelovigheid, waarvan de vrees der gelovigen veel verschilt. Immers de goddelozen vrezen God niet, omdat ze er voor terugschrikken in zijn ongenade te vallen, indien ze dit ongestraft zouden kunnen; maar omdat ze weten, dat Hij gewapend is met de macht om te straffen, worden ze op het horen van zijn toorn door angst aangegrepen. En zo vrezen ze ook zijn toorn, omdat ze menen, dat die hen bedreigt, omdat ze ieder ogenblik verwachten, dat die zich over hun hoofd uitstort. Maar de gelovigen, zoals gezegd is, vrezen de ongenade meer dan de straf, en worden niet door de vrees voor straf in verwarring gebracht, alsof die hun boven de nek hing; maar zij worden behoedzamer gemaakt, opdat zij haar niet zouden uitlokken. Zo zegt de apostel, wanneer hij de gelovigen toespreekt: "Laat u niet bedriegen, hierom komt de toorn Gods over de kinderen der ongehoorzaamheid" (Ef.5:6; Col.3:6). Hij dreigt niet, dat de toorn op hen zal neerdalen; maar hij vermaant hen, dat zij er aan mogen denken, dat voor de goddelozen om de misdaden, die hij opgesomd heeft, de toorn Gods bereid is, opdat zij ook zelf niet de toorn zouden willen ondervinden. Trouwens, het gebeurt zelden, dat de verworpenen door de enkele en eenvoudige bedreiging wakker gemaakt worden; maar veeleer verharden ze zich, reeds traag en afgestompt door hun eigen hardheid, zo dikwijls als God met zijn woorden dondert uit de hemel, tot halsstarrigheid; maar, wanneer ze getroffen zijn door zijn hand, worden ze, of ze willen of niet, gedwongen te vrezen. Deze vrees noemt men gemeenlijk een slaafse, en men stelt haar tegenover de vrije en vrijwillige, die de kinderen past. Sommigen voegen scherpzinnig nog een tussensoort in; want die slaafse en gedwongen gezindheid dwingt de gemoederen somtijds, dat ze van zelf tot de vrees Gods komen.

Het werk van de Heilige Geest

Boek III, HOOFDSTUK II,33

33. En dit open en uiterlijk betoog van Gods Woord moest ruimschoots genoeg zijn om geloof te wekken, indien niet onze blindheid en hardnekkigheid het verhinderde. Maar, daar ons verstand geneigd is tot ijdelheid, kan het Gods waarheid nooit aanhangen, en daar het stomp is, is het altijd blind voor zijn licht. Daarom, zonder de verlichting des Heiligen Geestes, wordt er door het Woord niets gewerkt. Daaruit blijkt ook, dat het geloof het menselijk inzicht ver overtreft. En het is ook niet genoeg, dat het verstand door Gods Geest verlicht is, indien ook niet het hart door zijn kracht versterkt en gesteund wordt. En op dat ganse terrein dwalen de Scholastieken af, die bij de beschouwing van het geloof de blote en eenvoudige toestemming uit de kennis aangrijpen, met voorbijgaan van het vertrouwen en de gerustheid des harten. Dus is het geloof op beide wijzen een bijzondere gave Gods, zowel daarin, dat het verstand van de mens

gereinigd wordt tot het smaken van Gods waarheid, als ook daarin, dat het hart in die waarheid bevestigd wordt. Immers de Geest is niet slechts een beginner des geloofs, maar Hij vermeerdert het ook trapsgewijs, totdat Hij ons door het geloof brengt in het hemelse Koninkrijk. "Bewaar het goede pand, dat u toevertrouwd is", zegt Paulus (2 Tim.1:14), "door de Heilige Geest, die in ons woont." En hoe Paulus leert (Gal.3:2), dat de Geest uit het gehoor des geloofs geschonken wordt, kan men zonder moeite verklaren. Indien er slechts één gave des Geestes was, zou hij ten onrechte de Geest een uitwerking des geloofs genoemd hebben, daar Hij de bewerker en de oorzaak des geloofs is; maar daar hij de gaven opsomt, waarmede God zijn kerk versiert, en door het wassen des geloofs tot volmaaktheid leidt, is het niet wonderlijk, wanneer hij aan het geloof datgene toeschrijft, wat ons toebereidt om die gaven te ontvangen. Het wordt wel voor allerongerijmdst gehouden, wanneer gezegd wordt, dat niemand in Christus kan geloven, dan aan wie het geschonken is; maar dit komt deels daardoor, dat ze niet bemerken, hoe verborgen en verheven de hemelse wijsheid is, of hoe groot de menselijke stompzinnigheid is in het begrijpen van de verborgenheden Gods, deels doordat ze niet letten op die vaste en stevige standvastigheid des harten, dat is, het voornaamste deel des geloofs.

Boek III, HOOFDSTUK II,34

34. Maar indien niemand getuigen kan van de wil des mensen (zoals Paulus predikt) dan de geest des mensen, die in hem is (1 Cor.2:11), hoe zou de mens dan zeker kunnen zijn van Gods wil? En indien Gods waarheid bij ons niet vaststaat ook in die dingen, die wij met onze ogen aanschouwen, hoe zou zij dan zeker en standvastig zijn, wanneer de Heere die dingen belooft, die het oog niet ziet en het verstand niet begrijpt? Hier wordt het menselijk inzicht zo zeer ternedergeworpen en zo gebrekkig, dat de eerste trap om in des Heren school vordering te maken is: van dat inzicht afstand te doen. Want daardoor worden wij, als door een omhulsel, verhinderd te verstaan de verborgenheden Gods, die slechts de kinderkens geopenbaard worden (Matth.11:25; Luc.10:21; Matth.16:17). Want vlees en bloed openbaart die niet, en de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes zijn (1 Cor.2:14), ja veeleer is de leer Gods hem een dwaasheid, omdat zij geestelijk moet onderscheiden worden. Dus is de steun van de Heilige Geest nodig, of liever hier is zijn kracht het enige. Niemand der mensen is er, die de zin Gods gekend heeft, of zijn raadgever geweest is (Rom.11:33; 1 Cor.2:10,16); maar de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods: en door Hem is het, dat wij de zin van Christus weten. "Niemand kan tot Mij komen," zegt Hij (Joh.6:44), tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke. Een ieder dan, die het van de Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij. Niet dat iemand de Vader gezien heeft, dan die door God gezonden is." Gelijk wij dus geenszins tot Christus kunnen naderen, tenzij we door Gods Geest getrokken zijn, zo worden wij, wanneer we getrokken worden, met ons verstand en gemoed uitgevoerd boven ons eigen inzicht. Want de door Hem verlichte ziel krijgt als het ware een nieuwe scherpzinnigheid, waarmee zij de hemelse verborgenheden gadeslaat, door wier glans ze te voren in zichzelf verblind werd. En wanneer het verstand van de mens zo door het licht van de Heilige Geest bestraald is, begint het eerst waarlijk te smaken, datgene, wat behoort tot het Koninkrijk Gods, terwijl het te voren geheel en al dwaas en onverstandig was om dat te proeven. Daarom, wanneer Christus de verborgenheden van zijn Rijk aan de twee discipelen zeer duidelijk uitlegt, vordert Hij niets, totdat Hij hun het verstand opent, dat zij de Schriften begrijpen (Luc.24:27,45). Zo moest ook aan de apostelen, die door zijn Goddelijke mond onderwezen waren, toch de Geest der waarheid gezonden worden, om in hun verstand in te druppelen dezelfde leer, die zij met hun oren hadden vernomen (Joh.16:13). Het Woord Gods is wel als een zon, die toestraalt allen, aan wie het gepredikt wordt; maar het is zonder enige vrucht te midden van blinden. En wij zijn allen van nature in dit opzicht blind; daarom kan het in ons hart niet doordringen, tenzij de inwendige leermeester, de Geest, door zijn verlichting, de toegang bereidt.

10 De preken van Calvin

Uit een preek n.a.v. I Kor 11: 23-26: Gedachtenis.

Ons rest nog de woorden dat wij het doen tot gedachtenis van onze Heere Jezus Christus, dat is dat wij erkennen altijd weer van node te hebben tot Hem teruggeleid te worden en ons te oefenen in wat hier uiteengezet is. Het is dat wij weten, waartoe zijn lijden en sterven ons dient en hoe de kracht ervan ook in ons gevonden wordt. Doet dit tot mijn gedachtenis, zegt onze Heere Jezus Christus. Dat is het eerste. Wij zien nu waartoe het avondmaal dient, hoe het lijden en sterven van Jezus Christus ons van nut is. Om dit te

weten moet namelijk de herinnering eraan bij ons vernieuwd worden. Daaraan zien wij hoe verdorven wij zijn. Want zonder daartoe van buiten aangespoord te worden, zullen we toch aan ons eigen leven denken? Wanneer het gaat om de voeding van ons lichaam, denkt ieder genoeg aan zichzelf, men hoeft ons daartoe niet op te wekken. Het is niet nodig dat men zegt: ge hebt eten en drinken nodig, zie dat ge wat neemt: want ieder zoekt het met veel zorg. Hier is echter sprake van het leven onzer zielen, dat veel kostbaarder, honderdduizend maal kostbaarder is dan dat van ons lichaam. Toch moet God ons prikkelen als ezels. Het moet ons in herinnering gebracht worden, anders vergeten wij het, zoals die versuft zijn of afgestompt, niet denken aan hun nood. Zo zien wij dus de zonde van onze natuur, dat wij op een dergelijke wijze met de wereld bezig zijn en ingenomen, dat wij niet denken aan het hemelse leven, als God ons er niet toe trekt en ons scherpe prikkels geeft, sporen, opdat wij Hem zoeken en hier niet al te zeer gehecht raken. Laten wij dat bedenken en ter andere zijde leren onze God te verheerlijken, wanneer wij zien, dat Hij zich verwaardigt ons tot zich te trekken. Want wij zijn waard, dat Hij ons geheel verlaat, wanneer wij het onwaardigbaar goed verachten, dat Hij ons gegeven heeft in het lijden en sterven van onze Heere Jezus Christus. Hij is de enige Zoon van God, die uit zijn hemelse heerlijkheid is neergedaald. Hij heeft zich bekleed met onze natuur, Hij is ons gelijk geworden uitgenomen de zonde. Hij heeft al onze zwakheden op zich genomen. Eindelijk heeft Hij een smadelijke dood ondergaan om der wille van onze zaligheid. Hij heeft zich borg voor ons gesteld voor al onze ongerechtigheden, en zullen wij dit nu vergeten en het niet in gedachtenis houden? Zouden wij niet waard zijn eerder honderdmaal te sterven dan van God geroepen te zijn, Wanneer wij zo slecht en ondankbaar waren? Maar nu zoekt God ons, hoewel Hij ziet dat wij als dieren zijn en zo'n weldaad met de voet vertreden. Hij wil ons bij zich hebben en Hij zegt: och arme, waartoe zijt ge gekomen dat ge uw nood niet kent? En dat ge, wanneer het goede u wordt aangeboden, gij eraan voorbij gaat? Keert weer tot mij en erkent, dat Ik u mijn Zoon gezonden heb, opdat ge al het goede zou vinden, waardoor ge volkomen verzadigd wordt, zodat niets u ontbreekt. Houdt deze dingen dan in gedachtenis, oefent u erin al de tijd van uw leven. Zie, daartoe moet de gedachtenis dienen, waarover hier gesproken wordt. Laten we er wel aan denken dat deze gedachtenis zó plaats vindt, dat onze Heere Jezus Christus toch niet nalaat bij ons te zijn, ja in ons te wonen. Gedachtenis bij mensen is als ze afwezig zijn, maar hier is het anders. Want hoewel Jezus Christus van ons is gegaan en er een grote afstand gekomen is, daar Hij in zijn hemelse heerlijkheid verkeert en wij op deze aardse pelgrimstocht zijn, zo is Hij ons toch op een of andere wijze nabij, namelijk door de kracht van zijn Geest. Waarom vieren wij dus aan het avondmaal gedachtenis van Jezus Christus? Omdat wij Hem met ons oog, niet zien en Hij met ons niet omgaat, zoals Hij het eens deed, en ook omdat wij zo gehecht zijn aan de dingen van deze wereld, dat wij, niet boven de wolken kunnen opstijgen om te aanschouwen wat ons vermogen te boven gaat. Vanwege onze ongevoeligheid hebben wij dus een gedachtenis nodig. Dat is, wanneer wij het brood zien, wanneer wij het aanraken en eten, wanneer wij insgelijks de wijn proeven, zo hebben wij deze overeenkomst in het oog te vatten, dat gelijk wij dagelijks gevoelen, hoe het brood ons kracht geeft, zoals wij verzwakken, wanneer wij niet ons onderhoud ontvangen, en zoals de wijn dient om ons te versterken en te verheugen, zo moeten onze zielen gevoed worden. Nu, die worden niet gevoed met verderfelijke dingen van deze wereld. Het gaat hier om eeuwig leven. Waar is dit leven echter te vinden? Bij onze Heere Jezus Christus.

Uit een preek n.a.v. Handelingen 1: 11: Hemelvaart.

Laat ons nu overgaan naar wat de engelen zeggen: "Gij zult Hem zien komen van den hemel, gelijk als gij Hem er hebt zien henenvaren", om duidelijk te maken, dat men Hem niet anders moet verwachten dan zoals Hij komen zal op den dag des gericht. En dat moet niet enkel alle bijgelovigheid bij ons wegnemen, maar moet ons ook trekken tot Hem in den hemel.

Wij hebben reeds gezegd, dat wij Hem enkel in het geloof hebben te zoeken. Daar dit dan zoo is, laat ons letten op wat Paulus zegt tot de Kolossenzen: Daar Jezus Christus, die uw Hoofd is en in Wien gij alle leven hebt, in den hemel is, moet gij daar uw hart en geest hebben, ook al zijt ge hier met uw lichaam. Daar wij weten, dat Jezus Christus daarboven is, moeten wij leren van de wereld af te zien om met Hem verenigd te zijn. Er is wel een grote afstand tussen Hem en ons en wij zullen ook van Hem gescheiden blijven, als wij niet het middel te baat nemen, dat Paulus ons aan de hand doet nl. om deze leden, die op aarde zijn weg te doen; waarvan hij nadere uitlegging geeft als hij zegt, dat het is onreinheid, gierigheid, onmatigheid, trots, nijd en al dergelijke dingen. Willen wij dus delen in deze Hemelvaart? Dan moeten wij van Hem niet gescheiden zijn. Maar hoe zullen wij met Hem verenigd wezen? Dan moeten wij wegdoen al deze leden, die op aarde zijn, ja alle dingen, die ons hier beneden binden. Sommigen geven zich over aan onreine: of

anderen aan wraakgevoelens, weer anderen aan onmatigheid of andere zonden. Maar even zeker als het geloof ons naar boven heft, zullen onze genegenheden daarheen volgen, opdat wij afzien van allen en alles, wat ons zou kunnen hinderen verenigd te zijn met ons Hoofd. Dit wat betreft de uitspraak, dat Hij zal komen, gelijk Hij is opgevaren ten hemel. Het wordt gezegd, opdat wij zouden leren met Hem verenigd te zijn met alle genegenheden van ons hart. ! Daarom willen de engelen niet spreken over de kleding, die Jezus Christus had, noch over andere zaken zoals vele fantasten dingen zoeken, die evenmin noodzakelijk als nuttig zijn ter zaligheid. De engelen echter hebben dit gesproken om aan te duiden, dat Hij zichtbaar komen zal. Alsof zij zeggen wilden tot de apostelen: het doet u leed, dat uw Meester voor uw ogen van u is weggenomen, maar laat het u niet verdrieten, want gij zult Hem zien wederkomen in die glorievolle onsterfelijkheid, waarin Hij nu verkeert. Wat voordeel zouden wij ervan hebben, dat dat Hij neergedaald is om den dood en het lijden te verduren, wanneer wij geen hoop hadden Hem ooit weer te zien? Maar nu wij de belofte hebben, dat Hij moet wederkeren om ons te vergaderen en verenigen met Zichzelf, nu weten wij waarmee wij ons kunnen troosten. Want dit is niet alleen gezegd met het oog op de apostelen, maar ook voor ons en wij moeten leren ons hiermee te troosten, dat - ook al zijn wij door een grote afstand van Hem gescheiden - Hij toch tot onze verlossing verschijnen zal. Daarom hebben wij het hoofd omhoog te heffen en hiermee al de moeilijkheden te overwinnen, die ons kunnen overkomen. Ja, hieraan zullen wij kunnen oordelen of wij geloof hebben in Jezus Christus. Want als men ons spreekt van Zijn wederkomst is het een teken, dat wij een waar geloof in Hem hebben, als wij ons daarover verheugen en wij een verlangen naar Zijn komst in ons hart gevoelen. Daarentegen als wij die dag vrezen en wij geneigd zijn hem liever, als het ons mogelijk was, van ons af te schuiven, is dat een duidelijk teken van onze ongelovigheid. Tegenwoordig ziet men wel hoe heel zeldzaam het geloof in de wereld is. Want wij moesten er troost in vinden, als men ons van Zijn wederkomst spreekt, daar het de dag van onze verlossing is, zoals Paulus zegt in het achtste hoofdstuk van den brief aan de Romeinen. En toch zijn er maar heel weinigen, die het doen. Indien het ons dus geen vreugde geeft als men ons zegt, dat Hij wederkomt, is dat geen teken, dat wij Jezus Christus niet als onzen Zaligmaker verwachten? Zeer zeker is onze verlossing gewrocht door zijn dood, maar toch zullen wij eerst van de dienstbaarheid der zonde verlost wezen, als wij verlost zijn van dit lichaam. Daarom moet de dood ons begerenswaardig zijn.

11 Gedicht door dhr. L.A. Kodde.

*Na een Bunyan- en Luther-reis,
stelden we een bezoek aan Calvin plaatsen op prijs.
Op 30 juni waren we in Sommeldijk,
daar kregen we informatie over Calvin gelijk.
Maandag 24 september, uit diverse delen van ons land,
zijn we in Lage Zwaluwe aangeland.
We vertrokken vandaar naar Lingolsheim,
nabij Straatsburg en sliepen daar fijn
in het rustige hotel Juliana.
Dinsdag bezochten we Straatsburg daarna.
Als eerste de grote kathedraal
een bouwwerk vol pracht en praal. In de Kerk van St. Pieter de Jonge
, hebben we menig lied gezongen.
Maar veel van Calvin is daar meer niet,
Luthers en rooms is het, wat je ziet.
Daarna een rit per mini-tram,
waarbij je langs veel oudheden kwam,
zoals een bastion in de waterwegen.
Ook kwamen we nog een standbeeld van Gutenberg tegen.
Een zoektocht naar de plek waar Calvin heeft gewoond,
nabij de Thomaskapel, werd nog beloond.
Snel wierpen we een blik op het Europees parlement.
Een gewapende macht bewaakte het permanent.
Een lange reis naar Geneve volgde nu.*

*Oponthoud in een tunnel door een ongeval was heel cru.
In Geneve arriveerden we heel vlot bij Terminus International,
een hotel, waar het ons allen best beval.
Woensdag was het stralend weer
en we reden Geneve op en neer,
geleid door een deskundige stadsgids.
En leerden we waar alles te vinden is:
Het auditorium waar Calvin les gaf,
de St. Pierre waar hij de gemeente leerde zeer straf
Het monument van de Reformatie,
toonde ons Knox, Beza, Calvin en Farel informatie.
De dag werd verder aangenaam doorgebracht,
op het meer zagen we Geneve in volle pracht. '
's Avonds nog een wandeling langs het meer,
wat wil je dan daarna nog meer?
Donderdagmorgen stonden we ras,
op de plek waar Servet verbrand was.
Een opgerichte steen herinnerde daar aan
en vermeldde Calvijns (ongerechte?) daan.
We brachten ook een bezoek aan zijn graf,
wat ons veel te denken gaf
Nu alsnog Rue de Cauvin bezocht,
een plaquette vermeldde de plaats waar Calvin wonen mocht.
Begunstigd door het goede weer,
streken we 's avonds nabij Worms in Burstadt neer.
Vrijdag bezochten we het Luther-gedenkmahl,
dit werd secuur bekeken door ons allemaal.
Een bezoek aan de Domkerk was de moeite waard
en toonde ons de oude roomse aard.
Op terugweg, het uitstapje langs de Rijn,
dat vond ieder van ons heel fijn.
Was deze reis tot Gods eer,
dan geven we daarmee Calvijns bedoeling weer.
Dit is het gerijmde verslag van een tournee,
onder leiding van Cees chauffeur en den Toom dominee.
L.A.Kodde*

Inhoud

1 Kreijkes Vakantie Idee Programma 2001	2
2 Deelnemers Calvinreis 24 – 28 september 2001	3
3 Hotelinformatie.....	4
4 Tijdslijn Calvin.....	5
5 Reisverslag.....	6
Maandag 24 september 2001	6
Dinsdag 25 september 2001.....	6
Woensdag 26 september 2001.....	8
Donderdag 27 september 2001	9
Vrijdag 28 september 2001.....	10
6 Het leven van Johannes Calvin.....	13
Calvijn's jeugd	13
Calvijn's Institutie.....	13
Calvin in Genève	14
Calvin in Straatsburg	15
Na 1555.....	18
Calvijn's leer.....	20
Calvijn's sterfbed	21
7 Citaten uit Calvijn's werken:	21
8 Een brief van Calvin	26
9 Uit de Institutie:	27
Weten.....	27
Strijd	29
Het Woord Gods	30
De vreze des Heeren	31
Het werk van de Heilige Geest	31
10 De preken van Calvin	32
Uit een preek n.a.v. I Kor 11: 23-26: Gedachtenis.	32
Uit een preek n.a.v. Handelingen 1: 11: Hemelvaart.....	33
11 Gedicht door dhr. L.A. Kodde.....	34